

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT
FELELŐS SZERKESZTŐ

VICSAY LAJOS

állami polgári iskolai tanár

TARTALOM

Október

Rónai György: Őszi szántás. (Vers). — Uj idők felé. — V.: A keresztény világnézet, mint nevelési tényező. — A népiskolai nevelés a társadalmi és állami élet szolgálatában. — Karácsonyi előkészületek. — Október 31! — Rozmann József: A hősök temetőjében. (Vers). — Torma Sándor: Mert ők almodnak még... (Vers). — Ünnepi beszédek: Szent Imre napra, Szent Erzsébet napra. — Sajó Sándor: Kard és lilium. (Vers). — Palasovszky Béla: Árpádházi Szent Erzsébet himnusza. (Vers). — Tanítások. — Leviczky Oreszt: Első rajzóra az iparostanonciskola első osztályában. — Mesedélután. Bartók József: Legenda. Szabolcska Mihály: Az árva legendája. (Vers). Az Alcázar vértanúja. A világháború vértanúja. Vályi Nagy Géza: A fenyőszál története. (Vers). A béke vértanúi. Gyula diák: Takarodó: (Vers). — Karácsonyi pásztorjáték. — Szerkesztői üzenet.

1938

IV. évfolyam.

8. szám.

KIADÓHIVATAL:

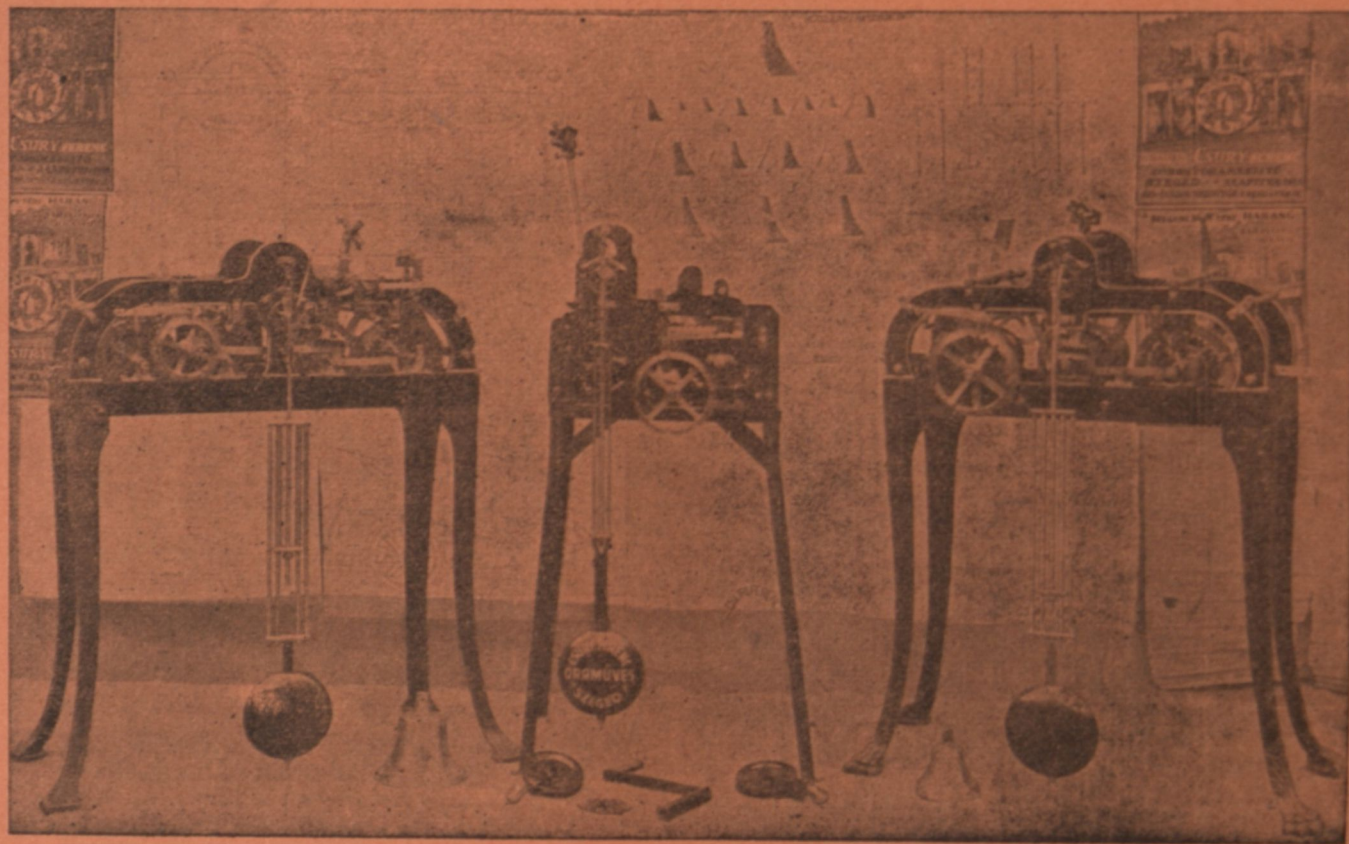
Szeged,

Kálvária utca 5.

Szerkesztőség: Madách utca 17.

Előfizetési ára egy évre 6 pengő

CSURY FERENC toronyórákészítő- és javítóműhelye
óra- és ékszerüzlete **SZEGED,** Károly-utca 76.
Telefon: 28—69.

A szegedi fogadalmi templom motorikus felbuzású percenkénti ki-váltó toronyórájának tervező-készítője. Szállított toronyórákat 35 templom részére. A szegedi harangjátékóra tervezője és készítője.

★

Toronyórák átvilágítható opálüveg számlappal, villamos órák, önműködő jelzőórák. Westminster és egyéb dallamos ütész asztali, álló és ingaórák. Eszresztő-, kar- és zsebórák, arany, ezüst ékszerek és evőszerek nagy raktára.

★

Kérjen árajánlatot; toronyórát 3 évi részletfizetésre is szállítunk.

1938 október hó.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

T A N Ú G Y I F O L Y Ó I R A T

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17

Őszi szántás

Ködös, halk őszi hajnalokon,
ha ballagnak át a réten,
fekete varjak sírnak a
kopasz fákon sötéten,

és csendes, árva tarlók felett
suhognak át tömötten,
ha indulnak a szántók
az ugaron a ködben.

Végtelen szent puszták felett még
alig-alig oszlik az éjjel,
már szántanak subásan,
bús, csikorgó ekével.

Szemük se rebben, szavuk se röppen,
mennek sulyosan, mint a végzet
és méltóságos sarkuk után
hű kutyaként les az Élet.

S ha valami régi gazos dülön
szembeballag a szomorú reggel,
térdehajt nekik levett süveggel.

Ők lassan, komoran, mint a fátum,
vagy földre száműzött isten mennek
konok falusi ködben a végtelennek.

Rónai György.

Új idők felé

Ha valaha, úgy most van a legnagyobb szükség gyönyörűsége, önfeláldozó multunk csillogtatására az új nemzedék előtt, amikor a legnemesebb családfák gerincoszlopai ingadoznak, hajladoznak helyükön: vajjon ne adják-e meg magukat véglegesen az új világ mindent egyforma sivataggá laposító számumjának. Most kellene csillogtatnunk azokat az erényeket, amelyek az életnek szép tartalmat adnak. A szerénység, a szorgalom, a kitartás, az önfeláldozás, a barátság nemes törvényeit most kellene legjobban öntöznünk, mikor — hervadóban vannak.

Az ifjúság lelkében most is megtalálhatjuk a barátságot, az önfeláldozó készséget és a szép érzelmek mindazon virágait, amelyek a mi korunk ifjait díszítették. Nem gondoljuk azt, hogy az, amit a kor erényeinek tartunk, javarészt a fiatal szív sajátja, mert minden kor ifjúsága szeret, rajong, hív és odaadó és minden kor öregje elkülönöző hajlamu, önzőbb és ridegebb. Itt is a szemüvegben a hiba. Azért tartjuk kivesztetnek az érzések sok szép virágát, mert a mi lelkünkben állott be a hervadás. Az öreg Sánta bácsi, mikor a szerelemről esett szó, így kiáltott fel: „Óh, azok a hetvenes évek; akkor tudtak csak az emberek szeretni!” A mi öregjeink nobilesabb, derültebb életet éltek. A körön belül esőkkel nagy melegséget tudtak éreztetni, ifjaikat pedig felkarolta a szolidaritás, összekötetés, barátság, atyafiság és lelkük sajátjává tette a maga szellemét a zárt világ kedélyességeit, a támogató tekintélyek tiszteletét s a mosolygó bizakodást. De akik kimaradtak a körből, azoknak bizony elég hüvös volt az élet. És mi lett azok sorsa, akik melegágyban nőttek fel? Hiányzott belőlük az életrevalóság. A fiatalság nagy része ahelyett, hogy a gazdasági munka rögzös vagy lenézett területein mérkőzött volna, a vármegyénél vagy az állampál keresett meredéket s nyakába vette a hivatalnoki élet cifra nyomoruságát. S ha valakit mégis belekényszerített az élet a nagy versenybe? Azt az életre való rossz felkészültsége miatt sarokba szorították és a szemérmes koldusok üres tarisznyáját akasztották a nyakába. A régi kor bűne az, hogy sok volt benne az elpazarolt erény, a meddő várakozás, az elhibázott élet; a sóhajtozó és fogadkozó öreg, az ábrándozó és szavaló fiatal, akik csalódással végezték életüket, mert nem tudták beváltani gyakorlati eredményekre a bennük levő rejtett értékeket. A gazdasági élet talaján sohasem hoztak gyümölcsöt a mi erényeink.

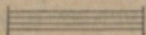
A közszolgálatban igaz, több volt az önzetlenség, az eszmészeretet, de ez nem tarthatott örökké, mert öregjeink tékozva szolgálván a hazát, csakhamar felőrölték existenciájukat

és ezzel együtt függetlenségüket is. A mi öregjeink lelki idillekben éltek, melyekhez az időt nem lehet többé visszavarázsolni. Ők nem voltak az élet hősei. Átléptek rajtuk új eleven erők, ezek megváltoztatták a kor szellemét és olyan időt teremtettek, amelyekben a kandalló régi zavartalan melegénél kibontakozott lelki sajátosságok nem állják többé a tűzpróbát.

A mai ifjúságnak tisztább, ridegebb szemekkel kell az életbe néznie: nem szabad beleábrándozni az emberekbe a rokokói lelket, — a célra törő akarat keményebb fegyvereit kell kézbe vennie, hogy boldoguljon. A lágy embereket, a melázókat, a mások segítségében bizakodókat most nem kecsegteti pályabér. El kell felejtetniök a fiataloknak az apák uri életét, mert az a kor visszavonhatatlanul eltűnt boldogabb lehetőségeivel együtt és az új nemzedékre az a terhes feladat maradt, hogy az apák hibáit és szerencsétlenségét helyrehozza s tíz körmével kaparja ki az új Magyarországot.

Könnyű a sors elkényeztetettjeinek a szerencse játszja kegye által szinte láthatatlan kezekről összehordott kövekből birodalmakat felépíteni. Julius Caezár és Augustus császár, Nagy Sándor vagy Timur Lenk győzelmet győzelemre arathattak. Az áldozat és az alkotás, a férfias akarat és tett nagysága ott kezdődik, amikor a vissza-visszahulló sziklákat fölfelé görgetve, a sors keserű és ostromozó szeszélye ellen, ugyszólván az „enyészet széléről” kell az államférfinak nemzetét és országát megmentenie, lelki öntudatát visszaadnia és belé erkölcsi akaratát öntenie.

A keresztény világnézet, mint nevelési tényező

A nevelés egész programja attól függ, mi a felfogásunk a világról és az életről, hogyan képzeljük el az ember helyzetét a világegyetemben s mit tartunk az emberi élet céljának, szóval, mi a világnézetünk és életfelfogásunk — mondja Weszely egyik munkájában. Ez a világnézet és életfelfogás adja meg az ember egész életének irányát és célját. A nevelés így a legszorosabb kapcsolatba kerül a világnézet kérdésével.

A lélek természetéhez tartozik, hogy saját tartalmá szerint alakítja szinte teremti, de mindenestire színezi a világot. Akinek szép, derűs a lelke, az optimizmusát kivetíti a környezetére is s széppé teremti maga körül az egész világot. Akinek tiszta a lelke, az tisztának lát más is, akiben jóság honol, az jóságot keres és talál mindenütt. Aki pedig sötét, mindent kutató, mindent vitató szemüvegen nézi a világot, az előtt sötét és nyomasztó az egész világ. Nincs benne öröm a számára,

nincs benne összhang a részére, sok ellentétet vél maga körül, neki küzdelem és harc az egész élet, amelyben csak egy a cél: a lét, de olyan lét, amelynek határt szab a pár méteres sirgödör.

Pedig talán semmi sincs a nevelő jellemében olyan, ami jobban átragadna a gyermek, tanítvány lelkére, mint ez a világszemlélet: hiszen ezt a világlátást, világértékelést látja megcsillanni a nevelőnek minden szavában, cselekedetében, ez vésődik be legjobban a lelkébe, valamennyi hatás közül.

Mindenki ismeri a fájdalmat és mindenki érzi az örömet, melyek elválaszthatatlan életkísérőink. Ha kilencvenkilencszer fordul felénk az öröm, századszor űzi el a szenvedés. Azért késznek kell lenni mindkettőre és meg kell tanulnunk őket méltósággal viselni.

Vannak természetek, amelyek mindenben csak jót, viszont mások mindenben csak rosszat látnak. Előbbiek az optimisták, utóbbiak a pesszimisták. Demokritész bölcsészről mondják, valahányszor az emberi létre gondolt, nevetésre fakadt, Heraklitoszról pedig azt beszélik, hogy ilyenkor sírva fakadt. Az optimista előtt jóság a világ, a pesszimista előtt pedig a rosszság szuperlativusza.

Nyilvánvaló, hogy egyiknek sem lehet igaza. A világ sem nem mennyország, sem pokol. Aki szilárd talajon akar megállni és a lehető boldogságot (megelégedettséget, összhangot magunkkal és a világgal) meg akarja közelíteni, annak nem szabad a világot sem túl verőfényesnek, sem túl sötétnek látnia, hanem olyannak, amilyen az a valóságban, ahol az emberi élet úgy mutatkozik, mint keveréke az örömnnek és bánatnak, jónak és rossznak.

Ez az egészséges életfelfogás azonban napjainkban vajmi ritka lett. Valami sötét szellem lebeg a jelenkor felett: a pesszimizmus, a hanyatló korok nagy betegsége, a materiális irányban tultengő civilizáció átká. A pesszimizmus a maga tulteltettségében egyáltalában nem új jelenség, minden időben megvoltak képviselői. Manapság azonban már széles körök világnézete lett. Mindenfelé az élet fájdalmát látjuk kicsendülni, siránczó vágyakozást a békére, igazságra, meddő keresését a boldogságnak, vigasztalásnak. Ezek a mai lélek önkorbácsolói. A pesszimizmus, mint egy miazma, a lelkekbe fészkelte magát, korunk járványa lett. A tultengő pesszimizmus uralta már egyszer a világot: a pogánykor utolsó napjaiban, amikor a kétségbeesés örvénye felé sodorta az emberiséget.

Hogy ez a járvány ismét felütötte fejét, az annak bizonyossága, hogy az emberiség ismét a pogányság útjára tévedt. A pesszimizmus a kétségbeesett pogányság lelkiisége, miként a kereszténység a tiszta életörömtől duzzadó idealizmus gyermeke.

Nézzünk csak szét a világban. A vallásos és hívők között csaknem mindenütt felismerhető az egészséges optimizmus még a sötét napokban is, amikor a balsors lett urrá. Az igazi keresztény idealista, mert tudja, hogy van Gondviselés, aki őrködik az emberi sors fölött, mert tudja, hogy Isten mindent, még a rosszat is jóra fordíthatja: ezért optimista, aki a jó végső diadalában hisz. Bátran száll szembe a rosszal s ebben a küzdelemben egy részét látja élethivatásának. Neki idegen a pesszimista lehangoltsága.

Másként áll a dolog a hitetleneknél. Ők a jóság principiumát, Istent eltaszították maguktól, nem hisznek Isten jóságában, hogyan hihetnének hát az emberek vagy a világéban? Nem merik tekintetüket az Ég felé fordítani, a föld saráiban fetrengenek, végül is sebektől borítva reménytelenül buknak az örvénybe. Így növekednek a hitelenségben a pesszimisták aggodalmat keltő tömör sorai.

A pesszimizmus hiánya a szeretetnek, annak a kiméletes, mindent eltűrő, könyörületes szeretetnek, mely nem a rosszra, hanem a jóra fordítja tekintetét, aki mindenben s mindenkiben a jobbat tételezi fel, aki még az eltévelyedettben is a jót keresi.

Csak a szeretettel telt lélek tud helytállni az élet göröngyös utjain, amely belátással ítéli meg a földi lét hiányosságait és az emberi gyarlóságokat. A modern világ azért képtelen a reájuduló szenvedések eltűrésére, azért oly lázongó és rabja a tagadás szellemének, mert eltaszította magától az idealizmust és a megértő, megbocsátó szeretetet.

A pesszimizmus terméketlen principium, nincs benne alkotóerő és végeredményben csak életromboló. Csak ott, ahol az idealizmus uralkodik, van vagy lehet valódi élet, alkotó vágy, erő. Az idealista örömmel fáradozik még akkor is, ha munkáját hiábavalónak látja is egyelőre. Ezzel szemben a pesszimsita ölbetett kézzel siránkozik...

A pesszimista világfájdalom vámpír, amely az emberből minden életörömet kiszív, s amely áldozatának egész mivoltát, gondolkodását, ítéleteit és érzéseit megmérgezi.

Nagyot a világban mindig csak az idealizmus alkotott; a pesszimizmusnak egyetlen felelete van csak az életre: a revolver!

A pesszimizmus korunk nagy szerencsétlensége. A tulhajszolt civilizáció megnövelte az emberi szenvedések lehetőségeit s olyan újakat hozott, amelyekről az előző koroknak még csak sejtelmük sem volt. Komplikáltabb lett az élet és nagyobb teljesítmények elé állította az egyesek idegerőit. Minden lépésünk alatt ott settenkedik a szenvedés lehetősége. Jaj annak, akiből hiányzik a keresztény idealizmus!

A pesszimizmus azért olyan nagy szerencsétlenség, mert

elrabolja az emberek idealizmusának még maradványát is, amelyre pedig a kiélesedett létküzdelemben jóval nagyobb szükségünk volna, mint valaha, hogy elviselhessük az élet nehézségeit és fokozódó bajait.

Üzzük ki magunkból — elsősorban mi, nevelők — korunk ezt a pusztító járványát, melyben minden erkölcsi emelkedettség éppugy tönkremegy, mint a test gerincveleje s a lélek önbizalma.

Nem az korunk nagy embere, aki a világot a felhalmozott szenvedések miatt vádolja, hanem az, aki a világ romlottsága ellen felveszi a küzdelmes harcot. Aki nemes bátorsággal küzd a való igazságtalanságok ellen, aki az emberiséget arra serkenti, hogy az összesség javára mindazt szerezze meg, amire az emberi képesség alkalmassá teszi. Mert sokan vannak olyanok, akik szellemüket nem a magas célok elérésére irányítják, hanem minden nehézség előtt meghátrálnak vagy kitérnek; ezért ér sokakat a csapás minden vigasz nélkül, ezért nincs bennük a híven teljesített kötelességgel járó nyugodt lelkiismeret kiegyenlítő érzése. Ezért lesznek pesszimisták s vádolják a világot, ahelyett, hogy magukban keresnék a hibát.

Azt, hogy a földön a szenvedések túlhaladják az örömet, senki sem tagadhatja, még azt sem, hogy igen gyakran a rossz győzedelmeskedik a jó felett, hiszen ennek naponként tanui lehetünk. Az ember természeténél fogva félig jó, félig rossz s neki magának kell eldöntenie, mi kerekedik felül benne. Ezt a választási lehetőséget a kereszténység ajándékozta az emberiségnek.

De még a rossz tényleges uralmának is megvan a maga nevelő hatása, mert hiszen az ember földi léte egy fejlődési és tisztulási folyamat: a rosszra való hajlam leküzdésével kell megszolgálni lelkünk halhatatlanságát. A harc szükséges az emberi élethez, mert nélküle mielőbb elaludnék minden; de a mindenségben is megtaláljuk, mint annak egyik jellemvonását.

Tény azonban az is, hogy sem pesszimista, sem optimista világnézettel nem születünk, hanem saját magunk fejlesztettük ki magunkban azt. Könnyen megszabadulhat tehát a pesszimista a magára kényszerített lelki válságtól. Az út, melyet követnie kell: lelkének minden erejével — még azzal is, amellyel eddig a rosszat szolgálta — mindenben a jót keresi.

És ha életed töredezik és a pesszimizmus rombolja ellenálló erődöt, ha úgy látod, hogy szíved csordultig tele már a keserőséggel: menj az erdőbe, mikor a vihar fák koronáit tördeli, minden zúg és süvít, — látod —, a végén mégis megmarad az erdő. A vihar elülte után csak a jótékonyan megáztatott föld és a felfrissült levegő hirdeti a nagy égháború átvonulását. Menj, hallgassd és értsd meg az erdőnek azt a zenését és felújódását! Meglátod, mint száll tova kétségbeesésed

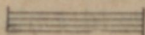
s hogyan alakulsz át te is öntudatos, vidám életharcossá! Dacolj a balsorssal, dacolj a viharral, gondolj a vihart átélt erdőre, ahol bár néhány redves, amugy is pusztulásra ítélt főtörzs és ág veszendőbe ment ugyan, de az ép faóriások koronái megtöretlenül tovább nőnek az Ég felé! Elcsitul a te életviharod is s meg nem törve dacolsz tovább balsorsoddal.

Csak akarni kell és a nagy természetben keresztül — amelyet nem rontott még el az ember saját képmására! — megtalálod a való életet s ezzel megszerezheted lelked nyugalalmát, ami nélkül csakugyan minden hiábavaló üresség s az élet is szakadatlan lehangoltság. Márpedig az ember célja nem a kétségbeesés, hanem az elérhető tiszta életörömök kiküzdése. Gondolj szüntelen a mi nagy Madáchunk szövegére: ... „**Mon-**dottam ember küzdj és bizva bizzál!

A nevelőnek állást kell foglalnia a világnézet kérdésében, mert ha ezt nem tisztázza, nincs szilárd alapja egész nevelői tevékenységének. A világnézet az a fix pont, amelybe bekapcsoljuk egész nevelési rendszerünket.

A helyes világnézet azonban nemcsak alapja a nevelésnek, hanem végső eredménye is kell, hogy legyen.

A jó nevelés nem akar világnézetet ráoktrojálni a gyerekekre, hanem a saját életelveit állítja előtérbe példának s ezzel megadja azon alapokat, melyek segítségével a világnézetet majd kialakíthatja s felépítheti magának. A legnagyobb nevelői siker az, ha a szabadon kialakított világnézet teljesen egyezik azzal, amelyet a nevelő magáénak vall. (V.)

A népiskolai nevelés a társadalmi és állami élet szolgálatában

Mielőtt részletesen foglalkoznánk azzal, mit tehet a népiskola nevelő eljárása a társadalmi és állami élet szolgálatában, szükségesnek látszik, hogy előbb azzal a gondolattal foglalkozzunk, mi lényegében a társadalmi és az állami élet, mit kíván, sőt követel tőlünk az, hogy társadalomban és államban élünk? Hogyan tudunk helyesen beleilleszkedni abba a társadalomba, amelybe beleszülettünk s hogyan lehetünk hasznos, derék tagjai annak az államnak, amelynek fiai, polgárai vagyunk.

Aki társadalomban él, annak természetesen bele kell illeszkednie abba a társadalomba, ismernie kell azt a társadalmat, annak szervezetét, szellemét, s hozzá kell alkalmaznia a maga cselekedeteit, vagyis teljesen hozzá kell idomulnia. Kőlcsey Ferenc mindezt rövidre fogva így mondta: A társaságban született ember nem önmagáé.

Igaz, amely társadalomnak tagjai vagyunk, annak a társadalomnak szokásait, fölfogását, szellemét magunkévá kell tennünk, nem állhatunk vele szemben, mert akkor ki-rekeszt magából ez a közösség.

Van tehát valami, úgynevezett társadalmi műveltség, amelyet magunkévá kell tennünk, hogy a társadalomban boldoguljunk. Mi a társadalmi műveltség? Azoknak a társadalmi formáknak, szokásoknak, annak a magatartásnak, viselkedésnek és beszédmódnak ismerete és gyakorlati tudása, mely a mi társaságunkban uralkodik. Ezek első pillanatra pusztán külsőségek, de szoros kapcsolatban állanak mégis a belsővel s nem maradnak hatás nélkül a lélekre sem.

Ezek a külső formák a műveltség külső ismertető jelei, mivel ezek a legszembetűnőbbek, természetesen ezeket kell mindenkinek legelőször elsajátítania, mert ezekből ítéljük meg az embert, hogy udvarias-e, jó modoru-e?

Mire való az udvariasság? Arra, hogy az egymással való érintkezést kellemessé tegye, az emberekkel való érintkezés általa könnyebbé váljon, mert tagadhatatlan tény, hogy az udvariassági formák olykor nagy nehézségeken segítik át az embert. Az udvariassági és illemszabályok tehát azt célozzák, hogy embertársainkkal jó viszonyban akarunk lenni s valóban felebarátainknak akarjuk tekinteni társadalmunk minden tagját.

Röviden tehát azt mondhatjuk, hogy minden udvariasságnak alapja az az erkölcsi szabály: Amit nem kívánsz magadnak, azt ne tedd embertársadnak sem. Alapja tehát az embertársaink iránti jóindulat, a felebaráti szeretet és a szociális érzés.

Ami az állami, állampolgári nevelést illeti, most már sokkal könnyebben megértjük, mivel az állam egy bizonyos keretek között élő társadalmak összesége, amit szociális egységnek mondunk. Mivel az állam sokféle rétegű népelemből alakul, természetes hogy minden állam műveltség, életmód és egyéb közös érdek következtében több társadalmi rétegre, osztályra oszlik. A társadalmi réteget osztálynak azonban csak akkor nevezhetjük, ha egy társadalmi szinten élők között bizonyos közös érdek tudatossá válik, s ezáltal bizonyos osztályöntudat fejlődik ki tagjaiban.

Az állampolgári nevelés végeredményben tehát a szociális nevelés egyik fajtája. Az állam szervezett társadalom, amelyben élünk, s amelybe a felnövekvő új nemzedéket belenevelni óhajtjuk. A gyermek beleszületik a társadalomba, de felnövekedve tudatos tagja lesz annak, hogy azután a társadalmon keresztül beleilleszkedjen az állam keretébe s polgártársaival az összetartozandóság és a szo-

lidakítás érzelmei által összekapcsolva igyekszik majd a nagy közösség nemzeti céljait szolgálni, s a nemzeti eszményeket megvalósítani.

Minden állam arra törekszik, hogy polgárai hiven szolgálják céljait. Az állam a közösség, az egyén mindig csak egy tagja ennek, aki a maga egyéni életföladatait is csak az állam keretében oldhatja meg.

A társadalom és állam között az a különbség, hogy amíg a társadalom az együttélőknek olyan közössége, melyet nem a hatalom, hanem inkább a hagyomány, a közös törekvések, érdekek vagy érzelmek tartanak össze, az állam hatalmi szervezet, amelynek azonban főjellemvonása az, hogy ezt a hatalmat mindig az állam polgárainak javára akarja használni s általa polgárainak jólétét, munkáját akarja biztosítani, meg akarja őket és érdekeiket védelmezni, hogy ezzel az összeséget magasabb színvonalra emelve, kifejlessze minden nemzeti értékét, vagyis sajátos nemzeti kultúrát fejleszthessen ki. Lényegében tehát az állam is ugyanazon alapokon nyugszik, mint a társadalom, mert tisztán hatalmi kényszerrel nem lehet államot tartósan összetartani. És itt értünk az állampolgári nevelés egyik feladatához: hogy az államnak erkölcsi alapjait a lelkekben megalapozzuk általa, hogy olyan nemzeti közszellemet teremtsünk, mely az állam összes tagjait, valamennyi polgárát az állam iránti hűségben s áldozatos odaadásban egyesítse. Az állam minden polgárának éreznie kell, hogy ő is tevékeny része az államnak, egy atómja, melyet a nemzet többi tagjaival egy szent érzélem: a hazaszeretet egyesít. Ami az államnak jó, az mindnyájunknak jó, ami az államnak árt, az mindenkinek árt. Ne akarjunk tehát külön, egyéni utakon érvényesülni, a mások rovására, hanem illeszkedjünk bele, mint rész az egészbe, s azzal együtt igyekezzünk emelkedni, s boldoggá lenni. Boldog és megelégedett ország tulajdonképpen azt jelenti: boldog és megelégedett polgárok. Éreznie kell mindenkinek, hogy az ország, állam érdeke az «én» érdeke is, vagyis a közérdek a legfőbb magánérdek is egyuttal.

Mint minden társadalom, az állam is erkölcsi közösség. De míg a társadalmi életben a szokás, az illem, az udvariasság a szabályozók, az állami életet a jog és köteleességek irányítják, amelyek a törvényekben jutnak kifejezésre. Mivel mindkettőnek alapja végső gyökerében az erkölcs kell, hogy legyen, az állam polgárai élvezik az állampolgári jogokat, de kötelesek teljesíteni ezzel szemben állampolgári köteleességeiket.

Mivel mindnyájan valamely állam kötelékében élünk, ismernünk kell hazánk, államunk szervezetét (alkotmányát), hogy öntudatosan részt vehessünk a közügyekben,

érdeklődjünk irántuk; de éppen így ismernünk kell a magunk és polgártársaink jogait és kötelességeit s végül ezen felül olyan érzülettel kell élnünk, mely az állam fönntartását és rendjét előmozdítja, mert, mint már mondtuk, az állam lényegében a mi védelmünket, a mi javunkat szolgálja s életfeladataink teljesítésére a föltételeket az állam teremti meg és tartja fenn.

Tévedés volna azonban azt gondolni, hogy az állampolgárrá való nevelés már igazi nemzetnevelés is egyuttal. Sok magyar együtt még nem magyar nemzet. A népet a közös eredet, a nyelv, az együttélés folyamán kifejtett közös szokások, s a hagyományok tartják össze, de nemzetté csak a közös érzelmek, a történelmi mult, a tudatos törekvések teszik. Ezek készítetik arra, hogy a közös nemzeti célok és eszmények érdekében áldozatokat is tudjon hozni, önzetlen legyen, s alá tudja rendelni egyéni vágyait, törekvéseit, céljait s hiúságát az összeség, az egész nemzet céljainak.

Ezt a gondolatot pedig már az elemi iskolában tudatossá kell tennünk a gyermekben. Értelmének és érzésének e magasztos célokra való irányításával leszünk csak képesek az együtt élő és együtt dolgozó polgárok sokaságát valóban nemzetté nevelni. A nép hagyományok megőrzője, a nemzet kulturatermelő.

Nézzük már most a kérdés másik felét: mit tehet a népiskolai nevelés a társadalmi és állami élet szolgálatában?

Ugy a társadalmi, mint az állampolgári nevelésnek a népiskola adja meg az alapját. Mivel tantervünk szerint a népiskolai nevelő-oktató munkának az egész ember művelését kell előkészítenie s ebben az erkölcsiségnek jut a főszerep, természetes, hogy a társadalmi és állami életre való nevelést az erkölcsi nevelés, még hozzá a vallás-erkölcsi nevelés szolgálja a leghatásosabban. Hiszen tantervi célunk szerint meg kell adnunk és ápolnunk kell a reánk bízott gyermekek lelkében az egyéni becsületnek, a vallási, állampolgári, hazafiui élet erényeinek alapjait, mindez pedig előfeltétele a társadalmi és állami életnek. A társadalmak és államok csak egyénileg becsületes, vallásos, állampolgári kötelességeit ismerő és gyakorló, hazafiui érzéssel telt lelkületű egyéneket tűrnek meg magukban. Azt is jól tudjuk, hogy az erkölcsi élet azon sarkallik, hogy másért és másokért is tudjunk élni, nem pedig csak a magunk hasznáért.

Már az iskolábalépés első napjától kezdve társadalomba kerül a gyermek. Hamarosan kifejlődik benne itt a baráti és bajtársi viszony érzése. Ezeket, mint az erkölcsi élet első csiráit szeretettel ápoljuk. Hiszen az összetartás

és összetartozás érzéséből fejlődik ki később a társadalmi, az állampolgári és hazafiui érzés. Az iskolai élet egy-egy kis társadalommá teszi a gyermekeket, akik együtt dolgoznak, tanulnak, énekelnek, játszanak, kirándulnak és így összebarátkoznak, vagyis a társadalmi és állami élet legelső megnyilvánulásai önként fognak megnyilatkozni a gyermekek lelkében. Különösen hasznosak lesznek a játékok, mert a gyermekeket szervezkedésre, együttműködésre, vezetésre és szabad, önkéntes engedelmességre szoktatják. Ime, mindez a társadalmi és állami életre való nevelést szolgálja.

De tudjuk azt is, hogy minden erkölcsi érzés gyöngé és meddő, ha az nem nyilvánul meg a gyermek cselekedeteiben. Ezt szolgálja bizonyos fokig az iskolai fegyelmezés, amely az erkölcsi nevelés előkészítője. Legfőbb eszköze a fegyelmezésnek a kötelességteljesítés állandó és következetes megkívánása. Ha a tanulót rászoktattuk arra, hogy kötelességét minden csábítás ellenére is teljesítse, akkor mindenféle erkölcsi cselekvésének megvetettük az alapját. Így a megszokás könnyíti meg a tanuló számára a lemondást és a kötelességteljesítés jutalmát önmagában, önérzetének emelésében, a saját magával, a maga munkájával való megelégedésben találja meg. Az iskola tehát munkásságra, kötelességteljesítésre szoktatva a tanulót, az erkölcsi cselekvés útját nyitja meg számára.

A társadalmi és állami nevelésnek azonban minden tantárgyban meg kell nyilvánulnia. A beszéd- és értelemgyakorlatban a szemléleteket a közvetlen környezetből, tehát abból az életből merítjük, ahová majdan a tanulónak is be kell kapcsolódnia. Bőséges alkalom kínálkozik itt a társadalmi és állami életre való előkészülésre történő felhívásra a család, az iskola, a község, a nemzet életével kapcsolatos beszélgetések közben, s az ezekhez fűződő elbeszélésekben, költeményekben, történetekben, stb.

Az olvasmányok is kiváló eszközei lesznek a társadalmi és állami életre való nevelésnek, különösen az olyan tárgyuak, amelyek emberek és emberi cselekedetek némes, buzdító példáját állítják a gyermekek szeme elé.

A történetekből kell neki megszeretnie hazáját és megbecsülnie a társadalmi és állami rendet s annak erkölcsi alapjait. Lássa és érezze meg a tanuló, hogy itt ezen a földön Árpád óta egy évezreden át éltek, küzdöttek és dolgoztak ősai. Ismerje meg nemzete hőseit, akik érte is éltek, értünk is hozták áldozatukat, mert mi is tagjai vagyunk annak a hazának, amelyért éltek, életüket adták. Érezzék meg, hogy mai életünk javait egy ezredév annyi nemzedékének közös munkája eredményezte s egyek vagyunk ma is mindnyájan: múlt és jelen s a jövő is, mert

összeköt bennünket a magyar haza szeretete s egyazon hazának vagyunk gyermekei. Így támad fel lelkünkben a nemzet nagyjainak tisztelete s az összetartozás nagy érzése, amely felemel levertségünkben is, erőt ad gyengeségünkben is, reményt ébreszt bennünk a megalázottságban is, célt állít elébünk a sötét éjszakában is.

De egyetlen egy tárgy sem közömbös az erkölcsi nevelés, így tehát a társadalmi és állami nevelés szempontjából. Milyen sok alkalom kínálkozik ezek fejlesztésére a földrajzban, ahol az egyes tájegységek egymásrautaltságát látja a gyermek s ráésszmel arra, hogy egymás nélkül nem élhetünk. Észreveszi itt azt is, hogy csak úgy boldogul nemzetünk, ha minden polgára hiven teljesíti kötelességét, mert mindnyájunk munkáját megköveteli, hogy a gazdasági életben fennakadás ne történhessen. A történelem, földrajz és a természeti és gazdasági ismeretek anyagában rengeteg példát találunk, amelyekben felismertethetjük tanulóinkkal az emberi társasviszonyban az egyén szerepét, sőt számolási órákon számszerű adatokkal, eredményekkel és ezek összehasonlításával még szemléletesebbé is tehetjük ezeket. Így rámutatunk arra, hogy a magyar nemesség önként, a haza javára mondott le jogairól és kiváltságairól; hogy a magyar ipar termékeinek vásárlása mindnyájunk közös érdeke, mert magyar testvérünknek juttat kenyeret; hogy nemcsak önmagának, de társainak is sokat árt az a gazda, aki nem követi az utasítást s nem irtja a kártékony állatokat, nem pusztítja a gyomokat, stb.

Ezen elveket követve teljesíti a népiskolai nevelés a társadalom és az állammal szemben fennálló kötelezettségét.

Karácsonyi előkészületek

A betlehemmi barlang fölé már az első században templomot építettek és nagy tiszteletben tartották a szentjászol maradványait, amelyeket később ünnepélyesen átvittek a római Santa Maria Maggiore bazilikába, ahol külön kápolnát emeltek számára az egyik mellékhajóban. Mégis a *karácsonyi ünnep jelentősége 354 december 25-én alakult először öntudatos megemlékezéssé*. Az isteni Kisded születésnapja ekkor indította útjára a képzőművészetet. A betlehemmi istálló jeleneteit primitív művészek falfestményeken, üvegen, fán, pergamenen igyekeztek megörökíteni. A Betlehem-ábrázolás egyre nagyobb arányokban bontakozott ki. III. Gergely pápa a VIII. században a Santa Maria Maggiore bazilikában a szentjászol maradványaihoz szobrokat készíttetett Mária és kis Jézus alakjairól, majd a szoborcsoportot kiegészítve, az évek folyamán mai értelembbe vett betlehemmi jelenettel bővült a kép.

A Megváltó születésének első festményszerű megörökítését a római San Sebastiano katakombában találták meg. Az egyszerű kép primitív technikával, gyermekien naiv felfogásban ábrázolja a kisded Jézust, mellette glóriával a feje körül Szűz Máriát, a jászol körül pedig az elmaradhatatlan, szinte szimbólikus jelentőségű két állatot, a szamarat és az ökröt, amelyek lehelletükkel melegítik a Kisdedet.

Ugy Keleten, mint Nyugaton ez az ábrázolási típus terjedt el és egészen a XIV. századig a San Sebastiano-i falfestmények utmutatásai szerint képzték el a születési jelenetet. Később az olasz festők és szobrászok gyakran előforduló témájukul választották a betlehemmi jelenetet és assisi Szent Ferenc greccioi karácsonya után mindinkább bensősegebb, meghatott hangulata lett a betlehemmi ábrázolásnak.

Az e korból származó betlehemek már nem elégszenek meg a San Sebastiano katakomba egyszerű elképzelésével. Fantáziájuk kiszélesedik és a földön, szalmán, vagy ruhadarabon fekvő Kisded mellé odaképzelik a Szűzanya, Szent József alakját, az angyalok és a pásztorok seregét. Már háttérrel is festenek, legtöbbször azt a tájéket, amelyet a festő szülőföldjeként ismert. A betlehemmi éjtszaka természetfeletti csodája az egyszerű pásztoroknak szerepeltetésével *családias jelleget kap*, amely most már, mint például Fra Filippo Lippi festményén, a magasabbrendű művészet elképzelésével tökéletesedik. A XV. századból származó festményeken a Megváltó születése újra transcendens motívumokkal gazdagodik, de mindenkor hűsé-

gesen visszatükrözi annak a kornak képét, amelyben az illető festő élt.

Nemcsak az olasz művészeket, hanem egész Európa művészeit foglalkoztatja a betlehem témája. Németországban Dürer Albert hatalmas egyénisége új irányt szab a betlehemes ábrázolásnak, de utána évszázadokig nem mutat fejlődést a mult tradícióihoz ragaszkodó német művészet. A németek nem Dürertől tanultak, hanem továbbra is az olaszok utmutatása szerint dolgoztak. A művészek egyénisége teljesen háttérbe szorult a sablonos, fantázia nélküli ábrázolásokon. Végre a XIX. század elején a Rómában működő német festőiskola tagjai hoznak új gondolatokat. A konvencionális, antikizáló renaissance fontos szerepet kap vallásos festészetükben és az ábrázolás bája, őszintesége, kegyeletes felfogása sok új színnel gazdagodik, bár a Szent Család mellett a betlehemi jelenet elmaradhatatlan szereplői ott vannak még mindig: az angyalok, a pásztorok és az állatok: az ökör és szamár.

A festészeti és szobrászati alkotásokon túl minden korban érdekelte a hívőket a plasztikus betlehemábrázolás, amelyeket a karácsonyi ünnepeken eleinte a templomokban, majd később szerzetesházakban és különböző intézetekben, iskolákban állítottak fel a karácsonyfa mellé. Ez a szép szokás is a Szentföldre vezet vissza és a nápolyi olasz, valamint a híres tirolai német betlehemek révén az egész keresztény világban elterjedt.

Ahogy egész Európában, úgy hazánkban is csakhamar általánossá lett a betlehemállítás szokása. A magyar művészettörténet szép emlékekkel büszkélkedhetik. Különösen híresek a XV. századból származó galgóci és löcsei betlehemek, amelyek ma megszállott területen vannak.

A XIX. század világias szelleme magának a karácsonynak szokásait is igyekezett elkeresztényteleníteni és így talán nem is feltűnő, hogy a jelenkor csaknem teljesen megfélemedezett a betlehemi szent jászólról.

Ennek a hiánynak pótlására és a betlehemkultusz felvirágoztatására alakult a mult évben az Emericana Művészcehének keretén belül a *Betlehemesek-mozgalma*, amely az első eredmények után most azirányban folytatja a munkát, hogy összeállítsa úgy Magyarországra, mint a betlehemábrázolás világtörténeti szerepére vonatkozó tudományos adatokat, megírja a betlehemkérdés történetét, hogy azt megismertesse a keresztény közönség minden rétegével.

Helyezzük a feldiszitett karácsonyfa alá a betlehemet! — ez a jelszavuk. A fenyőfa csak így lesz igazán Jézus és a keresztény család karácsonyfája. A betlehemes

mozgalom céljai közé tartozik az is, hogy az a szentjászol és az a betlehemes figurális ábrázolás, vagy panoráma, amelyet a különböző intézményeknél, valamint a keresztény családok karácsonyfája alá fognak helyezni, elsősorban *magyaros diszítésű legyen!*

Ebben van a betlehemes mozgalom nagy jelentősége, hogy a tudományos szempontok mellett elsőrendű megvalósítandó kérdésnek ismeri fel a magyar keresztény családoknak a karácsony alkalmából művészi és magyaros betlehemekkel való ellátását. De egy kis jóakarattal magunk is készíthetünk ilyen magyaros betlehemet.

Október 31!

A magyar királyi postatakarékpénztár takarékosági tizparancsolata:

1. Dolgozz és keress.
2. Élj beosztással.
3. Jegyezd a kiadásaidat és vedd össze bevételeiddel.
4. Tartózkodj a felesleges kiadásoktól.
5. Tégy félre nem várt kiadásokra.
6. Szerezz takarékbetétkönyvet.
7. Biztass másokat is takarékosásra.
8. Szeresd otthonodat és törekedj családi házat szerezni.
9. Gondolj öreg napjaidra és köss életbiztosítást.
10. A takarékoság hazafiság.

Aki hetenkint rendszeresen 1 pengő takarékbetétet helyez el, 5 év alatt 326 pengőt, 10 év alatt 785 pengőt, 20 év alatt 2395 pengőt takarít meg!

A hősök temetőjében

Jertek, feleim, temetőbe megyünk:
Imára borulni keresztfa tövében;
Áldott ama hősök emléke nekünk,
Kik nyugszanak ottan a béke ölében.

Ó, drága az élet, a vér, feleim:
Semmink se veszett el örökre, míg élünk!...
S ők véreket ontva a harc mezein,
Meghaltak, az életet adva miértünk!

Ott nyugszanak ők a keresztfa körül,
 Az isteni Hős vigaszos közelében;
 Ő az, ki a vértanukon könyörül:
 Békére találnak az ő közelében...

Meghajlik, Uram, Te előtted a térd:
 Adj holt hivednek örök nyugodalmat:
 Add meg nekik országodban a bért, —
 S nekünk, letiportaknak — diadalmat!

Rozman József.

—oOo—

Mert ők álmodnak még ...

Ki ne emlékezne a régi dalokra,
 vidáman nótázó, tűzpiros arcokra?
 Akik a mult fátylán felénk tekintenek
 s mi koszorut fontunk szent emlékeinknek,
 Koszorut!... — nekik — a magyar föld porából,
 a mult könnyén nyílt, csupa sziv-virágból!
 Keresd fel most őket, a csendes sirokat,
 néma feledésbe süppedt kis hantokat!
 Tépj le minden sirra egy kicsi levelet...
 — megédesíted úgy a kemény fekhelyet!
 Szállj a hegyre, völgybe, ragyogó azurba;
 kavargó folyamra s fel a Csaba-utra!...
 Szállj a kavernáknak sötétlő mélyére;
 szállj, repülj mindenütt a Hősök szívére!
 Ugy repüljön szárnyad, mint sebes gondolat,
 röptöd előzze a villámgyors sasokat;
 s ha minden sírt láttál s virágod elfogyott,
 jöjj, jöjj vissza csonkán, ahol ez sarjadott!
 Elmeséled nekünk, mit mondtak néked;
 elmondod az álmod, a ragyogó szépet;
 mert Ők álmodnak még most is e világról,
 harci bérük jussán: Nagymagyarországról!

Torma Sándor.

Ünnepi beszédek

Szent Imre napra

Kedves Magyar Testvéreim!

Amikor valaki nagy utra indul, szükséges, hogy előre meghatározza utazásának célját s azt, hogyan érheti azt el legjobban. Így vagyunk az étellel, ezzel a legnagyobb uttal is. Gyermekkorunkban mindnyájunknak valami célt kell életünk elé állítani. De ugyan ki tudná megmondani, mi, vagy milyen szeretne lenni gyermekfővel? Erre valók történelmünk nagyjai, akik közül azt választjuk példaképül, aki legjobban tetszik nekünk. Ezt a példaképet először jól megismerjük, azután követni igyekezünk őt minden cselekedetünkben.

Látjátok, kedves gyermekeim, milyen nehéz idöket élünk. Észrevettétek már bizonyosan jó szüleitek beszélgetéséből is, mennyit kell küzdeniök, fáradniök szegényeknek, hogy megszerezzék a mindennapi kenyeret s ami még szükséges: ruhát, cipőt, a tankönyveket, írkákat, stb. Bizony, nagyon nehéz idöket élünk. Ezért van ma nagy szükség arra, hogy elétek, a magyar ifjuság elé olyan példaképet állítsunk, aki nemes példájával, tiszta és szép életével valóban mintaképe lehet minden magyar gyermeknek és ifjunak. Erre ma kétszeres okunk van. A mi drága hazánk, Magyarország öt részre tépve szenved. Új honfoglalókra van szüksége, akik birtokukba veszik megint Szent István örökét teljes egészében! Erre a munkára pedig csak lelkében tiszta, makulátlan, s jellemében szeplötelen ifjuság vállalkozhat. Nektek, gyermekeim nagy hivatások van! Erre tisztán a magatok erejéből még a legjobb szándék mellett is nehezen vállalkozhatnátok! Mit teszünk akkor, ha kevés az emberi erő? Segítséget kérünk a jó Istentől, aki kegyelmével mindig mellénk áll s célhoz segít. Szükségünk van azonban olyan közvetítőre is, aki közbenjár érdekünkben a jó Istennél. Ez a közbenjáró lesz azután a példaképünk.

Kis magyar testvéreim! Keresve sem találhatnánk jobb példaképet, mint első szent királyunk fiát, Imre herceget! Alakja ugy tűnik fel édesatyja, Szent István mellett, mint a százados tölgy tövében meghuzódó tavaszi ibolya. Egész lénye gyöngédséget, finomságot áraszt magából. Mántha már nem is ember, hanem valami magasabbrendű, földöntúli lény volna. Emberi gyöngeségnek, hibának nyomát sem látjuk nála! Pedig hus és vérből való ifju volt ő is, mint ti; emberi kedvtelésekkel, vágyakkal és kívánságokkal. De a róla szóló hagyomány letörölt arcáról min-

den földies vonást s alakját természetfölötti szépségbe öltöztette. Imre királyfi az Isten választottja volt. S akit Ő választ ki magának, az bizonyosan megérdemelte azt a nagy kitüntetést cselekedeteivel, egész életével! S hogy Imre királyfi valóban rászolgált erre a nagy-nagy jutalomra, bizonyítja az is, hogy egyháza halála után kiválasztottjai közé, a szentek diszes sorába iktatta.

Bizony, kedves gyermekeim, boldog lehet az az ország, amely olyan tündöklő példaképet állíthat ifjúsága elé, mint hazánk Szent Imre hercegen és nemes életében elétek.

Ha rágondolok, előttem látom. Ifju... deli szép magyar ifju... egyik kezében lilium, a tisztaság jelképe, a másikkban kard, az erő, az elszánt akarat kifejezője. Alakján tavaszi üdéséget látok, a szemében valami örökös magasbanézést, mintha mindig azt nézné, kérdezné onnan, felülről, vajjon jól, helyesen cselekedtem-e? Egész lelkét a mély vallásosság árasztotta el, mint tavaszi mezőt a záporozó napfény. De azért meglátta a földi dolgokat is s azok elérésére is nagy gondot fordított. Jártas volt a tudományok világában éppugy, mint a harci erényekben. Tanulni sokat és szívesen tanult, ugyanakkor a testét is edzette, mintha csak követte volna a régi mondást: ép testben ép lélek! Talán senki jobban nem forgatta nálánál a kardot, a nyilat, a dárdát, nem ülte meg jobban a lovat, ha versenyre kelt ifju társaival. De azután nem elégedett meg ennyivel: a test edzése, fejlesztése mellett gondot fordított a lélek tisztaságára, nemesítésére is. Társaival nemes és jólelkű volt, a szegényekkel szemben kegyes, a bűnösökkel irgalmas, a kérőkkel megszánó, az elene vétőkkel szemben pedig megbocsátó. Reá valóban elmondhatjuk azt, hogy szép testében szép, ragyogó lélek lakozott.

Látjátok, kedves magyar kis testvéreim, ilyeneknek szeretnélek látni benneteket is!

Ugy-e, szeretnétek boldogok lenni már itt, e földön is? De mit gondoltok, hogyan lehet valaki boldog? Mi adja meg a földi boldogságot? A hősiesség, vagy a torna, a sportok, az uszás, ökölvívás, futás vagy a labdajáték? Talán a nagy tudás, vagy aki valami nagy dolgot feltalál? Bizony, kedves fiaim, az igazi boldogságot csak azok a nagy emberek érték el e földön, akik saját magukat győzték le elsősorban! Ugy-e, csodálkoztok ezen? Tehát nem a diadalmas hadvezér, aki az ellenségen aratott győzelmet? Nem a tudós, aki legyőzte az ismeretlent? Nem a felfedező, aki idegen, eddig nem ismert földrészekre vezette el embertársaait? Vagy nem az a híres amerikai repülő, aki először kelt át repülőgépén Amerikából Európába? Vagy talán a világbajnok uszó, a nagy és nevezetes Csik?

Igen, fiaim, ők hirt, nevel szereztek a magyarságnak, büszkéek is vagyunk reájuk! De hogy ez a nagy dicsőség boldoggá tette-e őket, azt nem merném állítani. Nem tudom, ha megkérdeznénk őket, azt válaszolnák-e, hogy ők már boldogok. Mert a győztes hadvezért egyszer mégis csak legyőzhetik. A tudóst is tulszárnyalhatják később, más nagy tudásu emberek. A felfedezőt idővel talán épp-ugy elfelejtik, mint más embert. A feltalálóról sem emlékezünk meg sokszor. Csik Ferit pedig előbb-utóbb legyőzik más, fiatalabb jó uszók.

Akkor tehát mégis igaz lesz, hogy az a legboldogabb, aki önmagát győzi le, az önmaga vágyait, kényelmét, rossz kívánságait, lustaságát, rosszra való hajlamait, stb. Gondoljátok csak gyermekeim, minden ilyen rosszra való hajlamunk egy-egy erős, nagy ellenségünk! Ugy-e, milyen nehéz ezeket az ellenségeket legyőzni! Vagy gondoljátok csak el, mekkora erő kell ahhoz, hogy megtanuljuk a leckét akkor, ha a szomszéd Pista olyan szép dolgokkal csábítgat a labdázásra! Vagy mekkora erő kell ahhoz, hogy meg ne kóstoljuk azt a szép lekvárt, ott az edényben, amit édesanyánk éppen ma tett el télire. Pedig hogy mosolyog reánk, szinte csábítgat; mintha mondaná: hiszen ezt a két-három nyalakodást úgy sem veszi észre az édesanyád! Csak rajta, kóstolj meg cibora! Meg aztán nem nagy akarat kell ahhoz, hogy idejében felkeljünk télen, amikor pedig olyan hideg van kint s olyan jó volna azt mondani az édesanyánknak, hogy mondja azt a tanító bácsinak, betegek vagyunk s azért nem mehetünk az iskolába?

Hát bizony, kedves gyermekeim, én azt mondom, hogy az, aki le tudja győzni önmagát, az a legnagyobb hős a világon! Hős, mert a bennünk levő legnagyobb ellenséget, a rossz indulatokat és vágyakat gyűrjük le. De ugyanakkor okosnak is kell lennünk a legjavából, hiszen meg kell értetnünk magunkkal, hogy az, amit tenni akarunk vagy szeretnénk, az másnak kárt okoz, vagy beleütközik a jó Isten parancsaiba! Bizony, ez is önmagunk legyőzésével jár ám! De még ez sem elég! Még feltalálónak is kell lennünk: még hozzá valóságos Edisonnak, hiszen azt az utat kell feltalálnunk a sok közül, amely — a jó Istenhez vezet! Hej, Istenem, de sokan keresték már ezt az utat, hiába! Mert nem voltak jó felfedezők, mert nem magukban, a maguk lelkében keresték ezt az utat, hanem máshol, pénzben, vagyonban, bűnben, kéjben, becsstelen-ségben, a mások megkárosításában, paráznaságban, stb. Pedig ez az út itt van bennünk, mindnyájunkban: csak kevesen vannak, akik észreveszik s rálépnek, hogy megtalálják az Istent! S végül még művésznek is kell lennünk, hogy igazán legyőzhessük önmagunkat, mert nekünk nem

kőbe, ércebe, vagy vászonra, hanem a lelkünkre kell festenünk a jó Isten képét és egyetlen fiának, az Ur Jézusnak hasonlatosságát!

Látjátok, kedves fiaim, ezért mondom azt, hogy az a legnagyobb, a legboldogabb ember a világon, — aki önmagát tudja legyőzni!

Hát vannak ilyen emberek a földön, akik le tudják győzni önmagukat, az önmagukban levő rossz tulajdonságokat? Vannak bizony. Ilyen volt Imre királyfi is!

Királyfi volt, de sohasem lett Magyarország királya, mert még mielőtt az lehetett volna, elszólította őt az Ur, hogy királya, példaképe legyen minden magyar ifjunak! A földi királyok élnek 30—40 évig, azután meghalnak, s más lesz helyettük az uralkodó, Szent Imre kilencszáz év óta uralkodik már a magyar ifjuság lelkén! s uralkodni akar mindaddig, amíg magyar ifju lesz a földön.

Tudjátok, mi tette őt méltóvá erre a nagy jutalomra? Két példaképet választott ő is magának: a világ bűneit megváltó názáreti Jézus ifju alakját és édesanyját, a Magyarok Nagyasszonyát.

Hogy mit jelentett az Ur Jézus munkája, a világ megváltása, azt jól látta kicsiben édesatyja, Szent István munkájában, aki egész életét arra szánta, hogy országát, magyarjait az Istenanya országává, népévé emelje. Ebben volt az ő atyjának igazi nagysága, mert le tudta győzni önmagát, s mert belátta, hogy a kereszténységben még olyan fiatal népnek önmagát legyőzni tudó királyra van szüksége. Imre királyfi ezért választotta a korona helyett a liliumot, a tisztaság jelképét, s ez tette őt szentté, halhatatlanná, az ifjuság példaképévé.

Amikor alig huszonnégy éves korában magához szólította őt az Ur, megállott fénye a magyarok egén, hogy rávilágítson arra a lelki tisztaságra, amely legnagyobb ékessége minden ifjunak. Fiaim, ti még nem tudjátok, de olvashatjátok a történelemben, hogy nem pusztulhat el az a nemzet, amelynek fiai megmaradnak az erkölcsi tisztaság szeplőtelenességében, de elkorhasztotta még a leg-erősebb nemzeteket, birodalmakat is az erkölcstelenség, a léhaság, ha nem önmaguk legyőzésével, hanem tengernyi népek és országok leigázásával akarták megszerezni boldogságukat. Mert ahol ledöntik a tiszta erkölcs oltárait, ott a bűn úti fel a fejét, ott a gyűlölet, a mások megkárosítása, becsapása, üldözése lesz urrá; ott nem az önzetlen szeretet, az igazságosság, a kegyesség, irgalmasság uralkodik, amely másokon akar segíteni. Ahol a test kényelmét keresik, ahol a test vágyait akarják kielégíteni mindenekfölött, ott felüti fejét a kapzsiság, az aljas üzérkedés, az élvezethajszolás, ott egymásnak mennek az em-

berek, ott nyomor tanyázik, ott boldogtalan lesz minden szív, s romokba omlik minden rend és béke.

Ugy-e, gyermekek, mi élni akarunk, élni és dolgozni, hogy a Magyarok Nagyasszonyának országa újra nagy legyen, újra egész s egy legyen! Mi fel akarjuk támasztani a porba hullott ezeréves országot. Ehhez pedig olyan honfoglalókra van szükség, akik Imre királyfit vallják példaképüknek, benne látják vezérüket, őt követik minden cselekedetükben.

Imre királyfi velünk van, hív, szólít bennünket, hogy élére állva seregünknek, visszafoglaljuk vele és általa édesapja országát: az ezeréves szép, nekünk a legdrágább Magyarországot!

Kövessétek szívvel-lélekkel példaképeteket: Imre királyfit!

Szent Erzsébet napra

Kedves Gyermekeim!

Összejövünk minden év novemberében e napon, hogy megemlékezzünk egy magyar királyleányról, aki azzal tette halhatatlanná nevét, hogy nagyon szerette az elhagyottakat s a szegényeket. Képeit, szobrait ott látjuk templomainkban, a köztereken s ahogy elhaladunk előtte, arra figyelmeztet bennünket: teljesítsük mi is az isteni parancsban reánk rótt köteleességünket úgy, amint azt e magyar királyleány, Árpádházi Szent Erzsébet cselekedte.

Talán sohasem volt még annyi a nyomor, a szegénység a földön, mint napjainkban. Bárhová tekintünk, ott látjuk a sötét képet, amelyet az inség, az elhagyatott szegénység fest szemünk elé. Éhező édesanyák, karjukon táplálékért siró gyermekkel! Milyen szomorú látvány az ilyen! Nincs szívfájdítóbb érzés talán a világon e kép-nél, s mégis, ma is vannak, sőt talán többen, mint gondolnánk, akik érzéketlenül mennek el a világ legmegrázóbb képe előtt, pedig tudnának rajta segíteni, csak érzéketlenek a nyomorúság, a kétségbeesett szegénység iránt. Pedig de eszébe juthatna az ilyen szívtelen, könyörtelen embereknek: ma neked, holnap nekem! Igen, gyermekeim, az élet sokszor megteszi ezt a tréfát a szívtelennel: a hatalomból, gazdagságból, a fényes palótából kiforgatja egykettőre a szívtelent s akkor... maga is megtanulja a szegénység gyötrő fájdalmát, de ki szánja még azt, aki maga könyörtelen, irgalmatlan volt a szegényekkel szemben?

A mai magyar leányoknak nem lehet szebb, követésre méltóbb példaképet, védőszentet állítani a mi

Szent Erzsébetünknel. Alakja a nemesség, szépség és tiszta szív megtestesítője volt.

Kora, amelyben élt, éppen olyan nyugtalan, lázas és forrongásban volt, mint a mienk. Gazdagok szemkápráztató fényüzése és pompája az egyik oldalon, népkonyhára járó sokgyermekes családanyák és apák a másikon... Ennek a kornak volt védőangyala Szent Erzsébet, II. Endre királyunk leánya.

Pozsonyban született, a régi koronázó városban s már kora ifjúságában eljegyezték egy német gróffal. Így került a négy esztendős kis magyar királyleány Thuringiába, ahol Wartburg várában nevelkedett.

Bizony az ő gyermekkorra sem volt boldog. A fejedelmi nevelőszülőknek mindig idegen maradt a magyar királyleány, s amikor hirül vitték, hogy édesanyját, Gertrudis királynét Magyarországon megölték, megbánták választásukat s ezt nem is titkolták a kis Erzsébet előtt. Különösen nevelőanyja, Zsófia és annak leánya, Ágnes bántak vele keményen s éreztették mostoha sorsát a magyar királyleánnyal. Legszívesebben talán vissza is küldték volna hazájába, ha vőlegénye, aki igazán szerette, nem áll melléje. Lajos, aki atyja halála után ura lett a fejedelemségnek, tiszta szívből szerette a magyar királyleányt s alig érte el Erzsébet királyleány tizenhatodik évét, felesége lett a német fejedelemnek. Erzsébet királyleány végre elérhette vágyai célját: a boldog, megelégedett családi életet, amely az emberséges uralkodás és a jótékonykodás boldog idejét hozta meg számára. Jólelkűségében annyira megy, hogy nemcsak maga táplálja napról-napra az éhezőket, ápolja a betegeket, hanem szegényházat alapít, menedékházat építtet az elhagyottak számára, s kórházat állít betegeinek. Fáradhatatlan jótékonykodása mellett is megmaradt azonban példás feleségnek, odaadó, gondos édesanyának, amikor három gyönyörű gyermekkel ajándékozta meg az ég. De a lelkieknek is talált időt: dolgozott és — imádkozott.

A boldogság évei azonban csakhamar elszárnáltak felőle. Annyira szeretett férje, az ifju fejedelem a Szentföldre indult egy kereszteshad élén s többé nem tért vissza, ott esett el annak ostromában. Halálával kezdődött a magyar királyleány igazi kálváriája. Nevelőanyja most már nyíltan felléphetett ellene. Télvíz idején, három kis gyermekével üldözi ki Erzsébetet a kastélyból s még anynyit sem tett meg neki, hogy hazaküldte volna hazájába, Magyarországba, hanem a legnagyobb szegénységbe, nélkülözésbe taszította az édesapát vesztett kis családot. Am itt, ekkor lesz a magyar királyleány hőssé, szentté, a szenvedések és megpróbáltatások óráján. Nem panaszkodik,

nem siránkozik sorsán, hanem »Te Deumot« énekel s el-lenségeiért fohászkodik.

Munkához nem szokott, csak adakozni tudó két kezével keresi meg most kis családja kenyerét, varrja gyermekeinek ruháját, ápolja, gondozza őket, de mindezek mellett még szegényeire, betegeire is gondol, őket sem hagyja el. S talán most adott a legszivesebben, abból a kevésből, amije volt. Lelke kiapadhatatlan a nemes gazdagságban: vigasztal, amikor ő maga is vigasztalásra szorulna; gyógyít, pedig maga is orvoslást kívánna, reményt gyújt a csüggedőben, holott az ő jövője volt a legvigasztalanabb.

Igy folytak évei örökös munkában s állandó jótékonykodásban. Nagy inségének híre eljutott atyjának, a magyar királynak udvarába is. Ez haza akarja vitetni s meg akarja büntetni a gonoszlelkű asszonyt, aki királyi gyermekét így megalázta, de Erzsébet megengeszteli a haragos édesapját, s ott marad továbbra is a nyomorban, a nélkülözésben, hogy gyermekeit nevelje, betegeit, szegényeit ellássa.

Mikor pedig gyermekeinek jövőjét biztosítva látta, egészen a szegényeknek, betegeknek szentelte életét. Hogy a betegápolásban legyőzze természete ellenállását, megcsókolta a belpoklost és saját ágyában ápolta a ragályos beteget.

Olyan bőkezű volt az alamizsnaosztásban, hogy magának szinte semmije sem maradt. Az Ur Jézust látta minden elhagyottban, minden betegben. Hősök és szentek vére folyt ereiben és lelki öröksége önfeláldozó cselekedetekre serkentette. Elhatározása, hogy betegei és szegényei mellett marad, annyira erős volt, hogy amikor férje halála után egy hatalmas császár kéri meg kezét, hogy legyen a felesége, visszautasítja azt és nyomorult faviskóban tengeti életét, csak hogy szegényei s betegei között lehessen továbbra is.

Élete így telt el ifjan felemésztődve az Isten- és emberszeretetben. Huszonötödik életévében, 1231-ben adta vissza nemes lelkét Teremtőjének. Wartburgban temették el. Négy év múlva IX. Gergely pápa az Egyház szentjei közé iktatta. Sokat szenvedett, de minden szenvedés ellenére is egyre nemesebb szívét Cambrayban őrzik, ereklyéit Brüsszelben, Marburgban, Hannoverben, Kölnben, Bécsben és Boroszlóban helyezték oltárra, hogy ez évfordulón a keresztény világ sok-sok millió hive fonja be emlékezése rózsaszirmaival Szent Erzsébetet... a magyar királynéant...

Életéből két csoda közismert. Az egyik, amikor egy tályogos beteget ágyába fektetett, ápolt s később hazatérő férje az ágyban — helyén — a szenvedő Üdvözítőt ta-

lálta. A másik, amikor kőtenyében a szegényeknek szánt kenyérdarabok rózsákká változtak.

Lehet-e ma magyar leánynak méltóbb példaképet választani Árpádházi Szent Erzsébetnél, amikor ma is megszorozódott a szegények, az elhagyottak száma s annyi éhező, nélkülöző, nyomorgó, testi és lelki betegségben szenvedő eseng irgalmas cselekedetünkért, jó szívvvel adott alalmazsánkért. Megtanulhatjuk példájából azt, hogy soha sincs olyan kevés, amiből még adni ne lehetne egy nálunk szegényebbnek.

Kedves Gyermekeim! Magyarországot, a mi édes hazánkat egy régi ének virágos kertnek nevezi. Ma nem virágos kert a mi szegény hazánk. Virágait letépdésték földjeiről, elrabolták minden kincsét. Forduljunk hát Szent Erzsébethez, segítsen kérni nekünk, szegény magyaroknak igazságot, a régi Magyarországot, jobb, emberibb megélhetés minden magyarnak. Járjon közbe érettünk a Menyeyi Atyánál, s esdekelyen ki Tőle egy új rózsacsodát: hogy mindenkinek jusson egy darab jóízű kenyér s a kenyér nyomán fakadjon ki a szivekből az önzetlen szeretet virága. Szent Erzsébet példát adott nekünk az irgalmaságra, higgyétek el, ma is csak a szeretet s az emberi lélekület tudja megváltani ezt a gyűlölködő világot!

Kard és lilom

Egy üde kép az ősmagyar homályon:
Káprázat-é, vagy értelmes való?
Fehér valóság, oly szép, mint az álom,
Mégbúsult korra hittet szárnyaló;
A messze múltból dal csendül szívembe:
Egy szent királynak volt egy szent fia, —
S mint mikor éjre hajnal száll derengve,
Előtem áll egy ifjú dalia.

Csak kandikálj az erdő rejtekébe,
Bújósdit játszó pajkos napsugár;
Királyfi jár ott, Árpád nemzedéke,
Liljomként ékes, tölgyszáltként sudár;
Nyomán ősz Gellért lépdegél vidáman,
Dúdolni, halkán, új nótát se rest, —
Igy fénylik együtt Isten templomában
Honvédő kard és megváltó kereszt.

— Jár a királyfi erdő csendes árnyán,
 Őt tükröztén ott minden földi szép,
 Harmatgyöngyökből tündöklő szivárvány
 Ragyogja vissza lelke hőszinét;
 Harangvirágok hajlongnak feléje,
 És neki zeng-zsong minden lombos ág,
 Rá napsugár is mintha dalt zenélne:
 Üdvözlégy, tesvér, földi tisztaság!

Növeszt az Isten szálát és virágot,
 S eggyé csodázhat tölgyet s liljomot;
 E képet lásd, ha szárnyas ifjúságod
 Lidérctüzek közt árván imbolyog;
 Tölgy büszke törzse, liljom tiszta kelyhe
 Nagy magyar útra kettős nevelő:
 Az ősi példát lelkeddé lehelve
 Új szárnyat ad, mint szépség és erő.

És kell a példa: hős erő a karba,
 És kardos kézbe kell a liljom;
 Mocsárba tévedsz, új idő magyarja,
 Ha sárba vész a tiszta ősi nyom;
 A lópvirág is napsugárra szomjas
 És hímes selymű rét után sóhajt —
 Nehéz úton, hogy vidáman dalolhass,
 Kelő hajnaltól tanulj zengni dalt!

Harangszó kondul, Lélek hirdetője;
 Egy szent királynak volt egy szent fia;
 Hogy eszményképül lengjen új időkre,
 Az ég rendelte ifjan hálnia;
 A képzelet most patyolatba vonja
 Tavaszkorának minden virtusát,
 Hogy ez rázúgjon minden Trianonra,
 Mint diadalmas magyar ifjúság...

— Királyfi jár a bús magyar határon,
 Halk álom szárnyán értelmes való:
 Van ifjúság és szent a tavasz-álom,
 S van földi érzés égre szárnyaló;
 A bús jelent az ősi mult igézi,
 Hogy meg ne rendülj, magyar Ilion. —
 Két fegyver kell itt szebb jövőt idézni:
 Erő és szépség — kard és liljom...

Sajó Sándor.

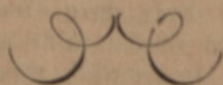
Árpádházi Szent Erzsébet himnusza

Óh, Árpádházi Szent Erzsébet!
Tehozzád száll forró imánk,
Nyomorba, gyászba hullott néped,
Ma Téged hív, tekints miránkl!
Fogadd szivednek jóságába
Elhagyott, árva népedet,
Lebegjen oltalmad palástja
Elborult életünk felett!

Óh, elhagyottak Patrónája,
Szent égi jóság, tiszta fény,
Egy koldus ország népe vár ma
Könnyekbe fuló életén,
Hogy mindennapi kenyerünket
Rózsákká változtasd át
S könnyünkön át, miket szemünk vet,
Lássunk még boldogabb hazát.

Óh, Árpádházi Szent Erzsébet,
Szeretet, jóság harmata,
Add vigaszán egy szent reménynek,
Hogy megvirrad itt valaha,
Hogy lesz itt még egy boldog élet,
Nem leszünk mindig koldusok,
És szegény, árva magyar néped
Virulni, élni, győzni fog!

Palasovszky Béla.

TANÍTÁSOK

1938. NOVEMBER HÓ.

Beszéd- és értelemgyakorlat

I. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Tiszteljük az öregeket!

Nevelési cél: Az idősebbeknek köszönhetjük életünkön kívül mindenünket: tisztelni kell őket!

Szemléltetés: Egyszerű elbeszéléseken.

VÁZLAT.

- I. Előkészítés. a) Az érdeklődés felkeltése. A szorgalmas emberek az utcán dolgoznak.
- b) Áthajlás a tárgyra: Meg tudnánk-e élni az öregebbek munkája nélkül?
- c) Célkitűzés.
- II. Tárgyalás. 1. Szüleink munkája.
2. Nagyszüleink munkássága.
3. Mit köszönhetünk mások munkájának?
4. Aki nem dolgozik, ne is egyék.
5. Mire tanítanak bennünket az idősebbek? (Dolgos, szorgalmas életre).
6. Elmélyítés. Az idősebbeknek köszönhetünk mindent!
- III. Összefoglalás. a) Alkalmazás a gyermekek életére. Tiszteljük az idősebbeket! Hogyan mutatjuk meg tiszteletünket?
- b) Költemény az idősebbek tiszteletéről.

TANÍTÁS.

I. a) Jöjj ide az ablakhoz! Mit látsz az utcán? (A templomot, a községházát stb.) Mást nem, emberek nincsenek kint? (Igen). Milyen embereket látsz s mit csinálnak azok az utcán? (Felsorolás, a tanulók közreműködésével). Mikor látunk legtöbb embert az utcákon? (Reggel, délben, estefelé). Miért járnak ilyenkor a legtöbben? Ugyan hová sietnek reggel, délben és este az emberek? (A munkahelyükre). Milyen munkahelyeket ismerünk? (Szántóföld, cipésműhely, bádogosműhely stb., hivatal, iskola stb.) Mindenki elmegy hazulról reggel? Kik maradnak otthon? (Az édesanyák, betegek, öregek). Hát az édesanyák nem dolgoznak? (De igen, takarítanak, főznek, mosnak stb.) Akkor hát édesanyátok is megérdemli a kenyeret? (A családunk gondviselője). Hát a betegek is megérdemlik azt, hogy törődjünk velünk? Ki volt már beteg? Mit csinált az édesanyád, édesapád? Kit hivatott? Miért? Hogyan ápolják a bete-

get? Ki viseli gondját a betegnek? Tehát a betegnek is gondját kell viselni. És az öregeknek, azok már nem tudnak dolgozni? Kik nevelték fel szüleinket? Kik dolgoztak értünk? Kiknek köszönhetjük azt, hogy közösségünk ma ilyen szép? Ha az öregeknek nem dolgoznak már, miért nem dolgoznak? (Már fáradtak, eltörődöttek stb.) Megérdemlik akkor, hogy őket is éppugy gondozzuk, mint másokat?

b) Mit gondoltok, mi volna, ha az idősebbek nem építettek volna házakat, utcákat, kereskedéseket, iskolát, templomot, stb.? Akkor is ilyen volna az életünk? Bizony, most kellene szüléteknek házat építeni, utakat, utcákat csinálni, mindent előlről kellene kezdeni: ez bizony nagyon sok időt venne igénybe, s szülétek nem tudnának kenyeret keresni! Kiknek köszönhetjük hát azt, hogy így élhetünk?

c) Beszéljünk ma arról, miért kell tisztelnünk az idősebbeket!

II. 1. Egy nagyon szomorú történetet mondok el most nektek.

Élt egyszer egy kis család. apa, édesanya és a gyermekeik, éppen úgy, mint ti. Az édesapa egész nap szorgalmasan dolgozott, az édesanya pedig otthon, a háznál szorgoskodott, takarított, főzött, mosott, varrogatott, egyszóval ellátta a háztartását mindennel. Boldogan éltek mindaddig, amíg egy szép napon katonának hívták be az édesapát, mert az ellenség rátámadt a mi édes magyar hazánkra. Bezzeg nagy lett a szomorúság a kis családban, dehát a haza nagy veszedelemben volt, menni kellett az édesapának. Csak az édesanya maradt otthon kis gyermekeivel. Bizony, nagyon nehéz és szomorú idők következtek a kis családra. Szegény édesanyának most már nemcsak a ház körüli dolgot kellett elvégeznie éppugy, mint azelőtt, hanem kenyeret is kellett keresnie: munkába állott, egy gazdag birtokos emberhez ment el takarítani, főzni. Ez a nagy munka bizony egész napra elszólitotta az édesanyát hazulról, kis családjára köréből. A kicsi gyermekek bizony hiába kérték, ne menjen el közülök, menni kellett, hogy megkeresse a mindennapi kenyérre, ruhára, cipőre valót. Azután estig haza se tudott menni. Amikor nagy fáradtan hazaért, azt sem tudta, mihez kezdjen! Isten őrizze, hogy még megbetegedett volna a szegény asszony! Mi lett volna akkor a családjával? Ekkor látták be a gyermekek, hogy mennyi mindent köszönhetnek édes anyjuknak. Az ellenség azután csakhamar kitakarodott az országból, s a derék apa újra átvehette kenyérkereső munkáját, az édesanya megint otthon maradhatott gyermekei mellett s helyreállt a kis család öröme, boldogsága.

(Vonatkoztatás a gyermekekre: voltak-e már hasonló helyzetben, amikor az édesapjuk beteg lett vagy el kellett mennie hazulról? Mit csináltak? Mikor volt jobb, amikor otthon dolgo-

zott édesapjuk vagy amikor nem volt otthon?)

De éppen ilyen szomorú ám akkor a családnak sorsa, ha az édesanya nem dolgozhat, nem végezheti el munkáját.

Erre is tudok egy történetet, elmondom nektek. Az egyik családban meghalt korán az édesapa, s az édesanyának kellett dolgoznia helyette is. Ezt a kettős nagy munkát azonban nem sokáig bírta, gondolhatjátok. Bizony, egy napon beteg lett, nemsokára ő is meghalt. Most azután egyedül maradt a három kis árva gyermek. Nem volt többé, aki gondjukat viselje, megfésülje, megmosdassa őket. Nem adott nekik reggelit, ebédei, vacsorát senki, vagy ha akadt is jólelkű ember, aki megszánta őket s olykor-olykor gondolt is rájuk, ez bizony csak ünnepnap volt, de máskor nagyon elhagyatottak voltak. Azután nem volt kitakarítva a kis szoba sem, a cipőcskéjüket sem takarította ki senki, ha elszakadt a ruhájuk, ugyan ki varrta, foltozta volna be?

Látjátok, gyermekeim, mennyit köszönhetek jó szüleiteknek. Gondoltatok-e már arra, hogy mi lenne veletek, ha egy napon — ne adja a jó Isten — ti is elveszítenétek idő előtt édesapátokat, vagy édesanyátokat? Ezért hát mit kell tennünk szüleinkkel? Hogyan háláljuk meg szeretetüket, gondoskodásukat?

2. Kik voltak szüleiteknek a szülei? Hogyan szólítjátok őket? Mit csinálnak a nagyszülők? Hogyan szólítja őket édesapátok, édesanyátok? Bizony, gyermekek, nagyapóék is voltak olyan gyermekek, mint ti. Ők is sokat-sokat dolgoztak, hogy fölneveljék tisztességgel gyermekeiket, a ti édes szüleiteket. De meg is látszik ám munkájuk eredménye, jutalma. Kié az a ház, amelyben laktok? Ki szerezte azt, mit gondolsz? Bizony, az édesapádnak a szülei. Dolgos munkával, istenfélő élettel s nagy takarékoskodással szereztek azt a kis házat, amelyben most laktok, s amely a tietek. A te édesapád is szorgalmas életet tanult, az maradt most is, ezért szerezte meg a szüleitől örökölt ház mellé a földet is. De, mit gondoltok, gyermekek, csak annak kell tisztelni nagyszüleit, akinek szüleire házat, földet hagytak? Ugyebár nagyon nagy hálátlanság volna ez! Akkor is szeretnünk kell nagyszüleinket, ha semmit sem hagytak reánk, szüleinkre, hiszen azt mégis csak nekik köszönhetjük, hogy felnevelték a mi jó szüleinket. De aztán mást is mondok nektek, gyermekek. Abban az időben, amikor a ti szüleitek még legényemberek voltak, nagy háború volt a szomszédos népekkel. Kik védelmezték meg akkor hazánkat az ellenség ellen? Kiknek köszönhetjük, hogy hazánkat akkor nem foglalta el az ellenség? A magyar haza ezer esztendő, nagyon-nagyon sokéves. Hányszor kellett ezt a hazát ennyi sok-sok esztendő alatt megvédelmezni mások támadása ellen? Mindezt őseinknek köszönhetjük.

3. Tudjátok-e gyermekek, miért jártok ti iskolába? Miért nem otthon tanítanak meg benneteket jó szüleitek az írásra és olvasásra? Hát ha az édesapádnak cipő kell, kitől vásárolja meg azt? Miért nem maga készíti el? Mivel foglalkozik édesapád? (Földmives). A földmives nem készít cipőt? Ki csinálja a lábbelit? Kinek az édesapja cipész? Hát a te édesapád honnan veszi a kenyeret? Miért nem maga termeli a buzát? Látjátok, gyermekek, rá vagyunk utalva egymás munkájára. Ha betegek vagytok, ki gyógyít meg benneteket? Ha valami hivatalos ügyben édesapád felmegy a község házára, ki intézi el ott a dolgát? Igen, gyermekek, másokat is tisztelnünk kell, mert nem tudnánk nélkülük megélni. Ki vigyáz a községben a rendre? Ki viszi el a levelet, amit édesapátok irt, a fővárosba? Hogyan utazik el édesapátok a megye székhelyére, ha ott van dolga? Bizony, gyermekek, ha egy reggel számbavennétek azt, hány ember munkájának köszönhetitek azt, amíg felöltöztök és eljöttök ide, az iskolába, nagyon meglepődnétek! Kezdjük az ágyon, ahonnan felkeltek? Ki szőtte a vásznat? Honnan vette édesanyátok? (A kereskedőtől). A vásznat kenderből vagy fenyőből szövik. Az a mi vidékünkön nem terem. El kellene menni tehát oda, ahol az terem, haza kellene hozni, itt meg kellene szőni vászonná, igen ám, de addig mást nem csinálhatnánk! Aztán kitől való a mosdótál? Azt meg gyárban készítették. Van a mi községünkben ilyen gyár? Ezt is máshonnan hozták hozzánk. Ki csinálta a szappant? A ruhát, annak szövését? A kalapot, stb.?

4. Még egy mesét mondok el nektek gyermekek, a tücsökről és a hangyáról. Egy hideg téli reggelen beállított a hangyához a kis tücsök. Vállán egy nagy üres zsákot vitt s nagy szívesen jóreggelt kívánt hangyáéknak.

— Jóreggelt kívánok, kedves hangyaasszonyság! — mondta illendően.

— Jó reggelt neked is. Mi szél hozott erre? — kérdezte hangyaanyó.

— Nincs semmi ennyivalóm, kedves szomszéd, láttam, hogy ti a nyáron sokat gyűjtöttetek, gondoltam, megszántok addig, míg a nyáron majd visszaadhatom nektek.

— De mit csináltál egész nyáron? — kérdezte most hangyaanyó a tücsöktől. Mi látástól-vakulásig hordtuk az eleséget, ami télire kell nekünk, mi mások helyett nem dolgozhatunk ám, tücsök szomszéd!

— Mit? — kérdezte meglepetten a kis tücsök. — Hát muzsikáltam.

— Na, ha te nyáron muzsikáltál, amíg mi dolgoztunk, — mondta a hangyaanyó —, akkor most télen táncolj! Aki nem dolgozik, az ne is egyél!

Ezzel betette a tücsök urfi mögött az ajtót.

Mit mondott hangyaanyó tücsökurfinak?

6. Miről beszéltünk a mai órán? Mit köszönhetünk szüleinknek? Nagyszüleinknek? Csak szüleinknek és nagyszüleinknek vagyunk hálára kötelezve? Miért kell tisztelnünk mások munkáját is? Mit használnak nekünk mások? De csak azokat kell tisztelnünk, akik ma élnek s köztünk vannak? Miért kell az idősebbeket, az ősokeket is tiszteletben tartanunk? Mit köszönhetünk nekik? Bizony, gyermekek, ha annyi sok-sok jó magyar ember nem áldozta volna fel életét értünk, akkor ma nem Magyarország volna ezen a földön!

Tiszteljük mások munkáját, s vegyünk példát tőlük. Élünkön kívül mindenünket mások munkájának köszönhetjük!

(Utalás: köszönjenek az idősebbeknek, legyenek irántuk udvariasak, illedelmesen köszöntsék a község előljáróit, egyházi és világi feletteseiket).

III. a) Hogyan mutatjuk meg mások iránti tiszteletünket legjobban? (Alkalmazás a gyermekek életére, példák alapján).

b) Alkalmos költemény megtanulása többszöri elmondás alapján.

Magyar ember az én apám,
Magyar asszony édesanyám,
Magyar volt az ősapám is,
Magyar vagyok s leszek én is!
Bennem van az ősök vére:
Amíg élek, büszke leszek érte!

1938. NOVEMBER HÓ.

II. OSZTÁLY.

Beszéd- és értelemgyakorlat

A tanítás anyaga: Segítsünk az elhagyottakon!
Nevelési cél: A felebaráti szeretet felébresztése.
Szemléltetés: Egyszerű történeteken.

VÁZLAT.

- I. Előkészítés. a) Érdeklődéskeltés. A veréb és a fecske.
b) Célkitűzés. Segítsünk egymáson!
- II. Tárgyalás. a) A magának élő ember.
b) Az övegyasszony buzája.
c) Egymás megsegítése.
d) Jön a farkas! (Ne éljünk vissza mások jószívével!)
- e) Ne vessük meg a kicsit sem.
f) Elmélyítés.
- III. Összefoglalás. a) Alkalmazás a gyermekekre.
b) Akaratra indítások.

TANÍTÁS.

I. a) Ismeritek-e azt a mesét, hogyan járt a veréb a fecské-fészkekkel? Elmondom nektek!

Egyszer a veréb látta, hogy a fecskének milyen jó puha és meleg fészke van. Ő is szeretett volna olyan fészekben lakni, de nem tudott olyat építeni magának. Ezért feltette magában: meglesi, mikor megy el hazulról a fecskepár s akkor az üres fészket elfoglalja magának. Ugy is lett: amikor a fecskék elszálltak fészkükből, a veréb szépen betelepült a fészkekbe s mint aki jól végezte dolgát, elaludt.

Nemsokára azonban hazajött az egyik fecske, be akart repülni fészkébe, s gondolhatjátok, mennyire meglepődött amikor abban a verebet találta. Így szólt hozzá: — Veréb, menj ki a fészkeemből! A veréb azonban így felelt neki: De-hogy megyek, ez a fészek ezentúl az enyém! — Megharagudott erre a fecske is: Már hogy volna a tiéd, mikor mi csináltuk! Csináld te is magadnak, ha fészket akarsz! — A veréb azonban hajthatatlan maradt, hiába kérlette a fecske s így válaszolt: Ugyan minek csinálnék, mikor ti csináltatok nekem! — Nagyon megharagudott ezen a fecske s elszállt a többi fecskéhez, elpanaszolta nagy baját s hívta őket: jöjjenek segítségére, hogy a verebet kiűzzék fészkeből. Amikor egy nagy csapat fecske összesereglett, odarepültek a fészkekhez s bekiáltottak a verébnek: — Menj ki a fecske fészkeből, veréb! — Majd ha fagy — szólt vissza gunyosan a veréb s továbbra is bentmaradt a puha fészkekben. A fecskék egy darabig tanakodtak, mitévők legyenek, végül is megegyeztek abban, hogy közös erővel befalazzák a fészkek nyílását, hogy a veréb ne tudjon kijönni többé belőle! Az elhatározást tett követte s egykettőre úgy befalazták a rossz verebet, hogy az már csak akkor vette észre, amikor már késő volt: amikor többé már ki nem jöhetett a fészkekből. Talán azóta is ott csipog rémülten a befalazott fészkekben, ha valaki meg nem sajnálta a gonoszlelkűt!

Miről szólt ez a kis mese? Mit csinált a veréb? Hogyan kérte a fecske a verebet, hogy adja vissza neki fészket? Mit mondott erre a veréb? Mi lett a kérés vége? Mit csinált erre a fecske? Hogyan büntették meg a fecskék a rosszindulatú verebet? Hogyan segítették meg a fecskék bajba jutott társait?

b) Célkitűzés. (Táblára írom). Segítsünk az elhagyottakon!

II. a) A magának élő ember.

Ismertem egyszer egy embert: olyan mogorva, szótlan volt, hogy még akkor sem hallották szavát, amikor kérdezték. A falu szélén, a legutolsó házban lakott s ki nem mozdult volna onnan a világért sem. Történt, hogy egyszer kigyulladt a

szomszédja háza. De ő bizony ügyet sem vetett rá, pedig látta, hogy a veszedelem az ő házát is fenyegeti, mert a szél éppen az övé felé fujt. Ugy gondolta: akinek a háza ég, oltsa el maga s ne szoruljon másral. Nem sokáig gondolkozhatott azonban ezen, mert mire a szomszéd házát a jólelkű emberek végre eloltották s hazamentek, az ő házába kapott a láng. Gondolhatjátok, hogy a mi emberünk volt az első, aki kirohant az utcára s teljes erővel kiabált segítségért. Össze is futott a falu apraja-nagyja, mint az már faluhelyen szokás, — de ha mások is úgy gondolkoztak volna, mint a mi emberünk, bizony egyedül nézhette volna, hogyan ég porrá a háza. Ezek a jólelkű emberek azonban látva azt, hogy embertársuk háza veszedelemben van, nem gondoltak többé rossz szokására, locsolót, vedret kaptak s egy-kettőre eloltották az égő házat. Mit gondoltok, mit csinált a mi emberünk, amikor eloltották a házát? Bizony, nagyon szégyelte magát, annyira szégyelte, hogy ki sem mert menni hozzájuk, hogy megköszönje szíveségüket s jólelkük cselekedetét. De bezzeg megfogadta most már magában, hogy ezentul ő sem lesz olyan magánakéló, hanem ha mások bajban lesznek, ő is segítségükre siet. Attól kezdve csakugyan mindig azt nézte, melyik embertársán segíthet.

(Az elbeszélés megbeszélése).

b) Az özvegyasszony buzája.

Elt egyszer egy nagyon gazdag ember s annak a felesége. A gazda bizony nem nagyon nézte, hová teszi pénzét, költötte, szórta, mint a pelyvát. Így történt, hogy egy szép napon arra ébredtek: nem az övék többé a ház, másé lett a sok föld is, elhajtották a rengeteg jószágot is az udvarból. Nagyon bánkódott ezen a gazdag ember s bizony nem élte túl nagy szegényét, amit könnyelműsége okozott. Szegény felesége pedig itt maradt betevő falat nélkül. Nagyon megsajnálta a falubeliek a jó asszonyt, aki bizony nem engedett ki üres kézzel senkit az udvarából. Valami földceskéje még maradt ugyan, de mit kezdhettek vele, mikor annyi pénze sem volt, hogy egy darab kenyeret vehetett volna rajta? Pedig itt volt már az aratás ideje is. Busan nézegette kis buzaföldjét, amelyen bizony már jól megérett a gabona. De hiába, maga nem tudta volna learatni, így pedig kihullik a drága mag a kalászból s még annyija sem lesz, mint volt. Másnap délután is kinézett a földjére, — de nagy csodálkozva látta, hogy a tegnap még talpon volt buza ott áll most szépen keresztbe rakva a buzaföld közepén éppen úgy, mint a szomszéd földeken. A szegény asszony bizony kétszer is megnézte, csakugyan az ő földje előtt áll-e, nem hitt a szemének. Nagy boldogan ujságolta azután a fa-

luban, hogy milyen csoda történt vele. Pedig nem is csoda történt, csak az, hogy a jólelkű falusiak, akiket régebben annyit segített, összefogtak, learatták a jóasszony gabonáját még kora hajnalban. De mennyire elcsodálkozott a jó asszony akkor, amikor két hét múlva egy reggel arra ébredt, hogy a háza előtt nagy zsákokban állott a kicsépelt buza. Törülgette a szemét, hogy vajjon nem álmodik-e, de bizony az igaz volt. Amint így eltűnődött, észrevette, hogy az egyik jóember éppen hozzá tart vállán egy zsák buzával. Mi járatban van, jó ember? — kérdezte tőle az asszony. — Hát csak elhoztuk már ezt a kis buzát, amit hajnalban csépeltünk ki, mert hát ugyis tudtuk mi azt, hogy nem maradhat úgy a buza keresztekben. Erre aztán elmondta a szomszéd, hogy álltak össze a szegények az özvegy buzájának betakarítására. Így akarták meghálálni azt a sok jócselekedetet, amiben részük volt, amíg gazdag életet élt.

(Az elbeszélés megbeszélése.)

c) Egymás megsegítése.

De nemcsak bajban kell segítenünk egymást, gyermekek, hanem máskor is. Gyere csak ide, emeld fel ezt az asztalt! Ugy-e, nem tudod, nincs még hozzá elég erőd. Nem baj, gyertek ki még hozzá négyen! Emeljétek fel most! Ugy-e, most már egészen könnyen ment. Miért bírták könnyen felemelni most? A magyar földmivelő ember életében is többször előfordul, hogy sürgős munkája van, amit egyedül, vagy csak családjával nem tudna idejekorán befejezni úgy, ahogy kellene. Ilyen munka például az aratás, a házépítés, a cséplés, stb. Ilyenkor összeáll több család s előbb az egyik, majd a másik helyen végzik el a munkát, amint érik a buza. Éppen így csinálnak cséplésnél vagy házépítésnél is. Azután ott van a szüret, amit szintén közös munkával végeznek. Minden elvégzett munka után jól megvendégelik a segítőköt, dalolnak, sőt táncra is perdülnek a fiatalok, ugy szórakoznak.

(Megbeszélés.)

d) Jön a farkas! (Ne éljünk vissza mások jószívével!)

Egyszer egy rossz fiu a falu szélén őrizte birkáit. Amint ott legeltette nyáját, arra gondolt, hogy becsapja az embereket. Elkezdett hát kiabálni torkaszakadtából: — Jaj! Jaj! Jön a farkas! Jön a farkas! Emberek, segítség! — Meghallották ezt a közelben lévő emberek, s nosza, villát, kapát kaptak s futni kezdtek a kiáltozás felé. Mikor aztán odaértek, csodálkozva látták, hogy a fiu ott heverészik nyugodtan a nyáj mellett s a farkas nincsen sehol! Megfenyegették rosszaságáért és nagy bosszusan visszamentek munkájukra. Néhány héttel később azonban csakugyan jött ám a farkas! Most már igazán kétségbeesve

kiáltozott a pásztorfiu segítségért, — senki sem fordította felé füle botját sem! A farkas pedig alaposan megdézsmálta a nyáját, de még a fiut is ugyancsak megkergette, úgy hogy vérbeborult arccal és összekarmolt képpel futott a faluba. Mikor az emberek megtudták, hogy csakugyan ott járt a farkas, elkergették a pásztorfiut s az világgá mehetett szégyenletében.

(A történet megbeszélése.)

e) Ne vessük meg a kicsit sem.

Az erdő tisztásán aludt egyszer az állatok királya, az oroszlán. Egész éjjel járta az erdőt, most hát nagyon jól esett volna neki a pihenés. Amint azonban leheveredett, néhány kis egérke került eléje a fűben. Amint az egyik egérke megpillantotta a hatalmas oroszlánt, huncutkodva odaszólt társainak, hogy ő fölmegy az oroszlán orrára, hiszen ugyanis alszik. A többi egérke jót mulatott ezen a tréfán, a kis egér pedig csakugyan felszaladt az oroszlán fejére s éppen az orra hegyére ült, onnan lógatta le farkincáját, azzal csiklandozta az oroszlán képét. Erre azonban felébredt ám az állatok királya, megrázta fejét s a huncut kis egérke úgy leperdült róla, hogy alig tudták megtalálni egy messzi bokorban. Mikor azután az oroszlán meglátta, rátette hatalmas mancsát az egérkére s így szólt hozzá: — Most meglakolsz szemtelenségedért! Hogy merted te megtréfálni az erdők hatalmas királyát?! Összemorzsollak! — Jaj, ne tedd, könyörgöm! — rimázkodott a kis egér, — hiszen te vagy az állatok királya! Majd meglátod, nagyon meghálálom kegyességedet! — Na, nagyot nevetett erre az oroszlán, szinte zengett belé az őserdő s így felelt: — Mondd hát, te kis egér, hogyan tudnád te meghálálni, ha elengednélek? Hogyan tudnál te rajtam segíteni?! — Ezen aztán olyan nagyot nevetett újra, hogy elengedte a kis egérkét, vigye az életét! — Nemsokára aztán vadászok járták az erdőt és az oroszlán is hálójukba került. Ott fetrengett az összekuszált hálóban, annyira tehetetlenül, hogy meg sem tudott moccanni. A vadászok, mikor látták, hogy az oroszlán már tehetetlen, felemelték s odatették egy fa alá, hogy majd a vadászat végén elszállítják őt is valamelyik nagy állatkertbe. Bizony az erdők hatalmas királya ott fetrengett tehetetlenül, mozdulatlanul a hálóban. Egyszer csak — mintha valami cincogást hallott volna a füle mellett. — Csak maradj nyugton, majd elrágom a köteleidet, hogy megszabadulhass. — Hát a kis egérke volt, amelynek megkegyelmezett az oroszlán. — Most látta csak az állatok királya, hogy csakugyan beváltja szavát a kis egér, mert ha sokkal kisebb s gyengébb is nála, most mégis az életét menti meg, s amin ő akkor olyan jót kacagott: most valóra vált!

(A történet megbeszélése.)

III. Összefoglalás. Mit kell tennünk, ha valaki bajban van? Miért kell segítenünk? Mi történt a verébbel, amely fecskéfészekbe fészkelte be magát? Mit tudunk a magának élő emberről? Mi történt a szegény özvegyasszony buzájával? Csak bajban kell segítségére lennünk embertársainknak? Mit lehet elvégezni, ha többen összeállnak? Milyen munkánál segítenek egymásnak a földművesek? Szabad-e tréfát űzni mások jóságából? Mi történt a rossz pásztorfiuval? Csak az erős, nálunk hatalmasabb emberekkel kell jót tennünk? Hogyan mentette meg az egérke az erdők királyának életét?

b) **Akaratra indítások.** Ha az utcán elakadt szekeret láttok, hogyan lehettek annak segítségére? Segítettetek-e már olyan öreg néninek vagy bácsinak, aki nagy terhet cipelt, míg ti üres kézzel mentetek el mellette? Segítettetek-e már valakin, aki bajban volt? Társaitokon, szüleiteken, ismerősökön, idegeneken? A jövő héten beszámoltok nekem, ki milyen jót cselekedett másokkal! Jó lesz? Az olyan embert, aki a mások baján segíteni igyekszik, mindenki megbecsüli.

1938. OKTÓBER 31.

Beszéd- és értelemőnakerlat

III. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Csak a takarékoság tehet megelégedetté. (Takarékossági nap.)

Nevelési cél: A takarékoságban rejlő haszon (egyéni és nemzeti) észrevétetése és tetterre serkentő hatásának kialakítása.

Szemléltetés: egyszerű történeteken.

Kapcsolás: számolás és mérés.

Megfigyelésre utalás: figyeljék meg környezetükben a takarékos embert.

VÁZLAT.

I. Előkészítés. a) Beszélgetés a tanulók megfigyeléseiről.

b) Célkitűzés.

II. Tárgyalás. a) Hová gurul a pengő?

b) A kapzsi megállítja a guruló pengőt.

c) A takarékos Péter s a pazarló Pál.

d) Elmélyítés. (Nevelési cél.)

III. Összefoglalás. a) Az elmondottak összefoglalása.

b) Akaratra indítások. (Iskolai takarékpersely.)

TANÍTÁS.

I. a) Hol vettétek ezt a könyvet? (A könyvkereskedésben.) Mennyit fizettél érte? Ismeritek a pengőt? (Szemléltetem.) Mi ez a pengő? (Pénz.) Miből készítették, milyen fémből? (Legnagyobb részt ezüstből.) Más pénzt is ismeretek? Mondd el, milyen pénzeket ismersz még? Ezek is mind ezüstből készülnek? Miből készül a tíz filléres? (Szemléltetem.) Ez nikkelből készül. Mi készül még nikkelből? Ez itt egy 2 filléres! Ezt miből készítik? (Bronzból.) Mit készítenek még bronzból?

Mire való a pénz? Mit vásároltál a könyvkereskedésben? Hogy van az, hogy pénzért könyvet is lehet cserélni? Mást is vásárolhatunk pénzért? Ha beteg valaki, orvost hívnak. Mit adunk ilyenkor az orvosnak? Tehát nemcsak árut, könyvet, cipőt, kenyeret, csirkét, stb., hanem tudást is cserélünk, veszünk pénzért. A pénz tehát általános csereeszköz. Ha valaki dolgozik, pénzt kap munkájáért cserébe, amin aztán azt vesz, amit éppen akar a munkás. Azelőtt nem volt pénz. Az emberek régen mindent cseréltek egymással. Ha valakinek például sok búzája lett és ekére volt szüksége, akkor addig kellett járnia, amíg olyan embert talált, aki ekéket csinált s éppen búzára volt szüksége. De így volt ez általában. Mióta azonban pénzt használunk, mindent cserélhetünk érte, még — szórakozást is: ha például elmegyünk a moziba, színházba, vasuton utazhatunk érte, stb. De más baj is volt a csereberéléssel. Meg kellett állapítani azt, melyik ér többet, mert nagyon nehéz volt két olyan dolgot találni, ami éppen egyenlő értékű. Ezt a pénzzel könnyen kiegyenlítjük, mert pontosan meg tudjuk állapítani, egy füzetnek például 6 fillér az ára, egy tojásé 7 fillér. Már most nem kell cserélni, ha füzetet akarunk vásárolni, tojásért, hanem eladjuk a tojást, kapunk érte 7 fillért s abból 6-ot odaadunk a füzetért. Pénzzel mérjük meg minden dolognak, árunak, munkának az értékét, tehát a pénz értékmérő.

Csak egy baj van, gyermekek. A pénz — amint azt már bizonyosan hallottátok otthon is, — sohasem elég!

b) Beszéljünk ma arról, hogyan lehet úgy beosztani a pénzt, hogy éppen elég legyen, sőt még maradjon is belőle. Hogy nevezik az olyan embert, aki félre is tud tenni pénzéből? (Takarékos.) Beszéljünk ma a takarékoságról!

II. a) Hová gurul a pengő?

Elmondom most nektek egy pengő útját. Tegnap voltam a cipésznél, s azért, mert megjavította a cipőmet, 1 pengőt fizettem érte. A cipészmeister megköszönte szépen a munkájáért fizetett pengőt s azonnal odaadta inasá-

nak, hogy hozzon érte a kereskedésből 1 kg kenyeret, 5 darab tojást és 1 liter tejet. Kitől indult el a pengő? (Tanítóbácsitól.) Felirom a táblára. Tőlem kihez gurult? Ezt is ide írom, alá. A cipész kinek adta? Ezt is felirom. (A felírást úgy végezzük, hogy minden következőt kissé ki-jebb írjuk, úgy, hogy a végén kör alakú legyen a felírás: oda érjünk vissza, ahonnan kiindultunk.) A kereskedő sem sokáig tartogatta a pénzt magánál, hanem az én pengőmet is elküldte a lisztkereskedőnek. (Felirom.) A lisztkereskedő éppen gabonát vásárolt egy gazdától s a kapott pengőt odafizette a gazdának. (Felirom.) A gazda bement a kereskedésbe s egy öltözet ruha árába befizette az én pengőm is. Most hová került a pengő? A ruhakereskedő azonnal elment az adóhivatalba s befizette az adóját. Hová került a pengő? (Az állampénztárba.) Az állampénztárból kifizették egy tanítónak az elsejei fizetésében. Nézzük meg most már, hogyan gurult a pengő? Látjuk, hogy mindenki adott a pengőért valamit s vett is rajta. A pengő éppen ellenkező irányban gurult, mint az érte kapott áru.

Ez a pénz természetes forgása.

Vannak azonban emberek, akik a pénznek ezt a forgását megakadályozzák.

b) A kapzsi megállítja a pengőt!

Élt egyszer egy igen-igen gazdag ember, akinek annyi háza, földje, pénze volt, hogy sohasem tudta pontosan megszámlálni, mennyi vagyona is van. Ez az ember ugyanis mindennap annyi pénzt kapott vagyonának (házainak, földjeinek, stb.) használatáért, hogy napról-napra egy-egy kis zsák pengőt gyűjtött össze. Bár ilyen rengeteg pénze volt, sohasem adta azt tovább, nem költötte el, hanem félretette a ládafiába, s maga olyan egyszerűen, szinte szegényen élt, mint más szegény ember. Jól tette-e ezt ez az ember? Miért nem? Mit csinált azzal a sok pengővel, amit kapott? Azzal pedig, hogy megállította a pénz forgását, kárt csinált embertársainak, mert kevesebb pénz volt forgalomban.

Akkor tehát ebből azt tanulhatjuk ugyebár, hogy sohasse tartsunk meg pénzt, hanem ahogy megkapjuk, azonnal költsük is el?! Nem így van? Nem bizony! Ezzel magunknak csinálnánk rosszat. Mert hátha közbejön valami betegség, vagy más olyan valami, amikor hirtelen több pénzre van szükségünk, mint amennyit kapunk! Ilyenkor honnan vesszük a többi szükséges pénzt? Erre való a takarékoság!

c) A takarékos Péter s a pazarló Pál.

Volt egyszer két testvér: Péter és Pál. Mig azonban ezek olyan szépen megférnek egymás mellett a naptárban,

a mi történetünkben egészen más természetű ember volt Péter, mint Pál. Amikor az édesapjuk felnevelte őket, mindegyiknek átadott 20.000 pengőt (20 darab ezer pengőt), hogy abból s a kezük munkájából éljenek meg. Alig várta ezt Pál, gondolta magában, csakhogy a kezébe került ez a sok pénz! Dehogyan dolgozik ő többet az életében! Azonnal elment a kereskedésbe, s bevásárolt magának mindenféle ruhát, cipőt, nem is egyet, hanem többet is, úgy hogy alig tudta otthon hová tenni. Mivel nem tudott bánni a pénzzel, aki csak kért tőle, mindenkinek adott, nem nézte meg, hogy biztos helyen van-e a pénze s remélhető-e, hogy azt vissza is kapja? Azután nagy dárídókat csapott, mulatott estétől másnap estéig s szórta a pénzt, ahogy csak lehetett. Így ment ez néhány hónapig át, amikor egyszer csak arra ébredt, hogy — bizony az a rengeteg pénz az utolsó pengőig elfogyott. Most hát egészen a két kezére lett utalva, ha csak nem akart éhen halni. Közben megbetegedett, s mit volt mit tennie, bizony nagy szégyenszemre hazament szüleihez s az ő nyakukon élt tovább.

Ezzel szemben Péter sokkal okosabban élt a pénzzel. Ő megfogadta édesapja tanácsát. Pénzén vásárolt házat, földet s még maradt annyi, hogy tudott vele mit kezdeni addig is, amíg a földje termést hoz. Akkor azután a termésért kapott pénz egy részét megtartotta magának, abból élt a következő termésig, a fennmaradó összeget pedig takarékpénztárba adta. A takarékpénztárban adtak neki egy takarékkönyvet (szemléltetem), amelybe beírták pontosan, mennyi pénzt tett be s annak használatáért fizettek neki minden év végén. A takarékpénztár természetesen nem zárta be a pénzt a vaskasszába, hanem tovább adta használatra olyanoknak, akiknél biztosítva látta azt, hogy vissza tudják fizetni. Így a pénz használatáért kapott pénzből a takarékpénztárnak is maradt, de fizetni tudott a pénz tulajdonosának, Péternek is. A Péter megtakarított pénze így nem került ki a forgalomból, hanem tovább forgott az emberek kezén. Péter vagyona így évről-évre nőtt, nagyobbodott, mert okosan gazdálkodott s takarékoskodott, na meg a két kezé munkájával is növelte vagyonát. De nem is szorult sohasem az édesapja segítségére. Sőt, amint összegyűlt újabb pénze, ismét földet vásárolt rajta s nagyon sok gazdát kisegített, amikor azok valami szerencsétlenség — jégverés, rossz termés, stb. — következtében hozzá fordultak.

Látjátok, milyen más élete volt Pálnak és Péternek. Péter takarékos ember volt, megelégedett, boldog ember lett belőle, aki családját szépen eltartotta. Pál sohasem lett rendes ember, mert amiye volt, azt elherdálta s nem

tudott a pénzzel bánni. Az ilyen ember kezéből aztán nagyon hamar gurul ám a pengő!

Részletösszefoglalás. (Péter és Pál történetének megbeszélése.)

d) Elmélyítés. Elmondok most nektek egy történetet. Volt egyszer egy szegény ember s annak egy felesége. Olyan szegények voltak, mint a templom egere, nem volt semmijük sem a világon. Nem is házban, hanem egy nagy ecetes hordóban laktak. Dolgozni nemigen szerettek, de annál jobban — civakodni. Egyszer, amikor véletlenül csöndben voltak, berepült hozzájuk egy kis feketeruhás madárka. — Engedjétek meg — szólt hozzájuk, — hogy itt maradhassak, amíg üldözőm, a vércse elszáll, meghálálom jószágokat. — Hogyne engednénk — mondta a szegény asszony s azzal már tenyerébe is vette a szegény kis madarat és simogatta, cirógatta. Mikor a kis madár kipihente magát és megnyugodott, kikukueskált az ecetes hordóból s amikor látta, hogy a vércse már elszállt, így szólt: — Köszönöm a jószágokat! Amint mondtam, meghálálom nektek. Ha valamit szeretnétek, csak tapsoljatok háromat nekem és én abban a pillanatban itt leszek, hogy kívánságokat teljesítsem. Ezzel a madárka elszállt.

Alig tűnt el a madárka, a szegény ember meg a szegény asszony azonnal el kezdtek tanakodni, hogy ugyan mit is kívánjanak? — Tudod mit? — mondta az asszony, — kívánjunk egy szép házat, tele kamrával, pincével, tehén is legyen az istállóban, sertés az ólban, baromfi az udvaron. — Jaj, de jó lesz! Jaj, de jó lesz! — mondotta az ember! De nem haragszik meg a kis madár, hogy egyszerre ennyit kérünk tőle? — Dehogyan haragszik, — felelte az asszony, — hiszen olyan jó az, mint a falat kenyér, — s azzal rögtön tapsolni is kezdett. Nemsokára szárnyáshogás hallatszott s megjelent a kis madár. — Kívánságokat megteszem — mondta szeliden a fekete madárka s azzal ahogy jött, el is tűnt. Mikor a madárka eltűnt, eltűnt az ecetes hordó is s az asszony és a szegény ember egy csodaszép házban találta magát. Minden éppen úgy volt ott, ahogy csak a szegény asszony kívánta. Boldogan jártak-keltek a házban és egyre áldották a kis madarat, hogy ilyen gazdagsághoz juttatta őket. Nagyon tetszett egyideig nekik minden. Egyszer azonban megszólalt az asszony: — Hallod-e, te ember! Én már úgy meguntam ezt a kis házat! Nem mehetnénk mi palotába is, ahol selyembe, bársonyba járnék, aranyos, ezüstös hintóban vitelném magam mindenhová. — Jaj, de hátha megharagszik érte a kis madár — mondta az ember. — Dehogyan haragszik — felelte megint az asszony, — hiszen olyan jó az, mint a méz. — S erre megint csak összeesapta a tenyerét három-

szor s a kis madár újra megjelent. — Kivánságtok meglesz — s azzal eltűnt, mint a gondolat. Abban a pillanatban eltűnt a kis ház is és ők egy gyönyörű palotában találták magukat. Selyem és bársony ruhában jártak, aranyos, ezüstös hintóban vitették magukat egész nap. — Ugy-e, milyen jó dolgunk van most? — mondta az asszony az urának. — Bizony jó — mondogatta az ember is. Egyszer azonban újra megszólalt az asszony: — Hallod-e te ember! De meguntam már ezt a palotát! Tudod-e mit szeretnék? — Ugyan mit? — kérdezte az ember. — Azt szeretném, há te király lennél, én meg — királyné! Gyémántos korona csillogna a fejünkön és mindenki térdet hajtana előttünk. — Jaj, de jó lenne, — kiáltotta az ember is. — Mindjárt meg is lesz! — kiáltotta az asszony s azzal háromat tapsolt a madárkáért. A tapsolásra azonban egy szürke felhő szállt fölējük, abból szállott le a kis madár s haragosan így szólt hozzájuk: — Kivánságtok meglesz! — s azzal nagy zugással újra eltűnt a szemük elől. — Hát csakugyan úgy lett, ahogy kívánták. Csodálatos korona csillogott az asszony és az ember fején. Boldogan suttozta az asszony: — Látod, látod, milyen jót kívántam. — Bizony jót, — mondta rá az ember. Elégedetten éltek egy darabig, de egyszer megint csak elkezdte az asszony: — Hallod-e ember! Ugy meguntam már ezt a királyságot! Hatalmasabb szeretnék lenni. Szeretném, ha az egész világnak én parancsolnék! — Hát amint ezt ki ejtette a száján, egy nagy fekete felhő ereszkedett le a királyi palota fölé, a kis madárka kiröppent belőle és haragtól szikrázó szemmel kiáltotta: — Elégedetlen emberek vagytok, tüstént menjete vissza az ecetes hordóba! — Abban a pillanatban minden eltűnt. Csillogó korona, királyi palota, minden, s ők ott találták magukat ismét nyakig az ecetes hordó fenekén. Azóta is ott élnek, ha azóta ki nem fordultak a hordóból.

(Az elbeszélés megbeszélése.) Nevelési cél kiaknázása.

III. Összefoglalás. a) Az elmondottak összefoglalása.

b) Akaratra indítások. (Iskolai takarékpénztár.) Gondoltatok-e már arra a sok-sok fillérre, amin cukrot szoktatok vásárolni? Milyen sokra gyűlne az, ha összegyűjtenétek! Próbáljátok csak, mutatok nektek egy nagyon jó gyűjtést! Itt van ez a könyvecske. (A postatakarékpénztár betéti füzeté. A postatakarékpénztár betétkönyvének elmagyarázása. Iskolai takarékpénztár esetén annak magyarázata.)

1938. NOVEMBER HÓ.

Testgyakorlás**IV. OSZTÁLY.**

- A) 1. Két oldalsorból sorbontás négy nyitott sorba.
2. a) Szökdelés egy lábon, másik térd emelve, szökdeléssel egyidejűleg karlendítés lazán előre és hátra. Jelre térdemelés csere.
2. b) Páros lábon szökdelés, jelre guggolóállás és ütemváltoztatás nélkül térdnyújtogatás rugalmasan. Felváltva többször.
3. Törökülés, kezek a térden. Fejkörzés.
4. Mellhez. A könyökkel hátra ütögetni.
- 5., 6. Oldalsó terpeszállás, karok oldalsó középtartásban. Törzshajlítás előre, bokafogás, kétszer, háromszor hajlitgatás (rugalmasan). Törzsnnyújtás és hajlítás hátra, karfordítással.
7. Törzsforgatás egyoldalú karúttal.
8. Törökülésből felállás kéz segítségével nélkül, többször.
- B) 1. Párok szemben állnak oldalsó terpeszállásban, karok magastartásban. Törzsdöntés, vállfogás. Felső hát rugalmas mozgatója.
2. Váltogatott láblendítés, ellenkező térdhajlítással.
- 3., 4. Guggolás, kéztámasz. Ugrás balra páros lábbal, ugrás guggolásba, majd jobbra és guggolásba. Rugalmasan többször.
- 5., 6. Hanyattfekvésben lábemelés, a fej mögött érintik a lábujjak a talajt.
7. a) Járás énekszóval, vagy négy dobbantólépés, négy lépés lábujjon.
7. b) Hármass lépés járás előre és hátra.
- 8., 9. Csapat távolugrás-verseny.
10. a) Helycsere. Játék. Eggyel kevesebb kört rajzolunk, mint ahány játékos van. Minden körbe beáll egy gyermek, egy marad kör nélkül és tapsolva elkiáltja: Aki ügyes, helyet talál! Erre mind kifutnak köreikből a többiek, helyet cserélnek, természetesen ismét marad egy játékos kör nélkül, aki előlről kezdi a játékot: tapsol és kiált.
10. b) Találós játék. Kedves, mulattató játék, kisebb gyermekeknek épp olyan örömet okoz, mint a nagyobbaknak, amellet önálló, gyors gondolkodásra késztet. A játszóké kézfogással kört alakítanak, majd elengedik egymás kezét s kisorsolják, ki menjen a középre. Aki a középre megy, az a középjátékos. A középjátékos odaáll valamelyik körbenálló játszó elé, rámutat például a saját

könyökére és ezt mondja: »Ez az én orrom!« Azután sebesen, mint a villám, egytől tizig számol. Persze az nem igaz, hogy a könyöke az orra, valószínűleg tréfál a játékos. Tréfára azonban tréfával kell válaszolni: a körben álló rámutat tehát a saját orrára s azt állítja róla, hogy »Ez az én könyököm!« A válasszal nem késlekedhetik, mert ha addig nem tud felelni, amíg a középjátékos tizig számol, fel kell váltania a középjátékost s neki kell a középre mennie. Ugyancsak középre kell menni akkor is, ha hibásan válaszol. Az orr és könyök után természetesen sor kerül a szemre, fülre, kisköröm hegyére, szóval minden testrészre is.

- C) 1. Lépés, karfordítással.
2. Lélegző gyakorlatok.
3. Köszönés meghajlással.

Első rajzóra az iparostanonciskola első osztályában

Irta: LEVICZKY ORESZT.

(Tanítási vázlat.)

Az első rajzóra ismerkedésből áll. Megismerkedünk növendékeinkkel, megkérdezzük nevüket, iparágukat, szeretik-e mesterségüket és a közvetlen beszélgetés keretében vezetjük rá a tanulókat a rajztanulás céljára, megismertetjük vele a rajzeszközöket, egyben azok használatát is bemutatjuk nekik. Így az első rajzórát is — amikor még nincs meg a tanulók teljes felszerelése, — hasznosan tudjuk eltölteni:

Tanításunk menete a következő:

Előkészítés. A vonalzókról, rajztáblákról és a többi rajzszererekről ítélve azt látom, hogy ti szerettek rajzolni! — Igen, — hangzik a válasz. Rajzoltatok-e már valamikor? — Rajzoltunk az elemi iskolában, én a polgáriban, — halljuk a feleleteket. Aztán szerettek-e rajzolni?

Céltűzés. Nagyon örülök, hogy ti ilyen derék fiuk vagytok, mindjárt hozzá is kezdünk a rajzoláshoz, de előbb megbeszéljük, hogy miért is kell az iparosnak rajzolni és megismerkedünk a rajzeszközökkel is.

Az ipari rajz fontossága.

Tárgyalás. Ha otthon megfigyelitek a mester urat, látni fogjátok, hogy mielőtt egy új munka elkészítéséhez hozzá fogna, ceruzát, papírt vesz elő, tervezget, méreget és megszerkeszti előbb az elvállalt munkája rajzát. — Az én mesterem is mindig rajzol előbb, az enyém is — halljuk a választ. Az iparos az elkészített rajzot, vagy a terveit bemutatja a megrendelőnek is, hogy vajjon van-e valami kifogása és ha nincs, csak abban az esetben fog az ipari tárgy elkészítéséhez.

Te milyen iparos vagy? — Szabó. Szokott-e a szabó rajzolni? — Szokott. Méretek alapján előrajzolja a szövetre a vonalakat, azután kivágja. Honnan tudja a szabó, vagy a cipész, hogy milyen az új divat? — A divatlapból. — El tudja-e készíteni a szabó a ruhát a divatlapból? — El tudja, az én mesterem is divatlap után dolgozik, az enyém is, — mondják a tanulók. Látjátok, az iparosnak nemcsak rajzolni kell tudni, hanem rajzokat *olvasni* is! Rajz után dolgozik az asztalos, a lakatos, az ács, a kőműves, a fodrász és minden jóra való tanult iparos. Hát nektek lesz-e szükségetek az életben rajzra? — Lesz. Miért? — Mert másképpen nem tudunk ruhát, cipőt szabni. Ugy van. Az iparos kezében a rajz *kifejező eszköz*. Ezzel tervez, ötletét, gondolatát ezzel közli embertársaival. De jegyezzétek meg azt is, hogy az iparos nemcsak ceruzával, krétával rajzol, hanem minden eszközzel, amivel munka közben dolgozik. Ollóval, tüvel, vésővel, fűrészsel, gyaluval, stb. Mert az iparos egész élete tervezésekből, szerkesztésekből, rajzolásból áll.

Most előveszem a krétát és egy asztalt, széket vagy néhány kört rajzolok föl a táblára. Megkérdem a tanulókat: — hogy vázoltam föl ezeket az ábrákat? — Szabadkézzel. — Mit nevezünk szabadkézi rajznak? — Amikor minden eszköz segítsége nélkül, csupán látás útján, szabadkézzel rajzoljuk le a tárgyat.

Utána vonalzó és körző segítségével egy szöveget szerkeszték. Hogy rajzoltam fel ezt a szöveget? — Vonalzóval és körzővel, — felelik a tanulók. Látjátok, az ilyen rajzot, amelyet vonalzóval és körzővel bizonyos szabályok szerint szerkesztünk, mértani rajznak nevezzük. Mi ebben az évben úgy a szabadkézi, mint a mértani rajzot gyakorolni fogjuk.

A rajzeszközökről.

Most rátérünk tanításunk második részére s a rajzeszközökkel ismertetjük meg tanulóinkat.

Hangulatkeltés. Ha két ismeretlen találkozik egymással — mit gondoltok — mit csinálnak legelőször? — Egy-másnak bemutatkoznak, megmondják kölcsönösen a nevüket. — Ugy van. Én is úgy teszek most veletek, bemutatom nektek a rajzeszközöket. Jó lesz? — De azután jó barátok legyetek.

Tárgyalás. Mi van a kezemben? — Rajztömb. Miből áll a rajztömb? — Rajzlapokból. Ha megfigyeltétek, láttátok, hogy a rajzlap egyik oldala szemesés, a másik sima. Mi mindig a szemesés oldalára fogunk rajzolni, mert ezt könnyebb törölni s nem foszlik, ha törölünk rajta. Ha a rajz elkészült, a rajzlapokat a rajztömbről kézzel, vigyázva körülvágjuk és úgy vesszük le. Sokan tenyérrel, ceruzával, vonalzóval szelik le a rajzlapot a tömből, ilyenkor a rajzlap széle beszakad és a rajzot újra csinálhatjuk. Vannak nagyobb és kisebb méretű rajzlapok. A miénk negyedives. A rajzlapokat nemcsak rajztömbbe foglalva árulják, hanem darabszámra is. Ilyen esetben a rajzpa-pírt rajztáblára rajzszöggel tűzzük oda és úgy rajzolunk rá.

Mit tartok most a kezemben? — Ceruzákat. Ezek itt a kék, piros és zöld színű ceruzák, írónok. Szabadkézi rajzokat rajzolunk velük. Hegyezzétek ki szép kupalakura! Ez a kettős, ez meg a hármas számú írón. A kettős puhább, vastagabb vonalak rajzolására való, a hármas ellenben keményebb, vékonyabb vonalakat rajzolunk vele. Hegyezés közben észreveszitek, hogy a ceruza hegye nagyon hamar törik. Mit gondoltok, miért? — Mert rosszak a ceruzák — mondják a tanulók. Nem rosszak azok, hanem le-ejtitek, dobáljátok őket és ilyenkor a ceruza bele, a grafit összetörik és hegyezés közben kihull. Ha vonalakat hú-zunk, a ceruzát könnyedén fogjuk, ne szorítsuk a papírra, mert néha még a harmadik lapon is meglátszik a nyoma. A ceruzát a rajzlapon balról jobbra huzzátok és ne for-dítva. (Mutatom.) — Hát ez micsoda? — Törlőgumi. Vaj-jon mire való? — A rosszul rajzolt vonalakat töröljük ki vele. A törlőgumi könnyen bepiszkolódik, ilyenkor nem használhatjuk, mert piszkol. Legjobb ezért, ha mindig dobozba csomagoljuk és úgy hozzuk el az iskolába. Köl-csön senkinek se adjátok, mert könnyen elvesz.

Mit tartok most a kezemben? — Fejes vonalzót. Ugy van, ennek a vonalzóknak fejes vonalzó a neve. Ezt a vo-nalzót rajzolás közben a rajztömbön tartsátok és pedig úgy, hogy a feje balkezetek felé legyen. Ha a vonalzó fe-jét — mutatom a rajztáblán — szorosan a rajztömb (rajz-tábla) oldalára teszem, fel-le csusztathatom, mindig víz-szintes és párhuzamos vonalakat kapok. A fejes vonalzó-val csak vízszintes vonalakat szabad húzni.

Hát a merőleges és a rézsutos vonalakat mivel húzzuk? — Háromszögű vonalzóval. Hányféle háromszögű vonalzótok van? — Kétféle. Hasonlitsátok össze őket! Hasonlitanak, de nem egyformák. Ezt a vonalzót — mutatom —, amelyiknek két egyenlő oldala, illetve befogója van, a két 45 fokos szögről — mutatom — 45 fokos háromszögnek, vagy másként, — mivel két szára egyenlő, — egyenlőszáru háromszögnek is nevezzük. Ezt a hegyesebb háromszöget, amelynek egyik oldala sem egyenlő, egyik szögéről — mutatom — 60 fokos, vagy egyenlőtlen oldalú háromszögnek nevezzük.

Hányféle vonalzót használunk rajz közben? — Háromfélét: fejes vonalzót, 45 fokos és 60 fokos vonalzót.

A rajzolásnak elengedhetetlen kelléke még a körző. Ez a ceruzakörző. Bizony gyenge szerszám. Pontos rajzot nem készíthetünk vele. Ez a rézkörző már pontosabb, de természetesen drágább is. Itt a fején — mutatom — szabályozható. Ha akarom lazábban, ha akarom szorosabban mozog. A körzőnek fontos kelléke még az, hogy szárai egyenlő hosszúak legyenek.

Isméltetés. Mondd csak, miért kell az iparosnak rajzolni? — Mert rajz után készíti el műhelyében az iparcikkeit. Hát még? — Ha valamit elvállal az iparos, azt előbb megrajzolja, a rajzot bemutatja a megrendelőnek és ha annak tetszését megnyerte, csak akkor fog hozzá a kivitelhez. Kész rajz után dolgozik-e az iparos? — Dolgozik. Divatlapok után. Csak a szabó és a cipész dolgozik divatlapok után? Nem, minden iparos: az asztalos, lakatos, szobafestő, stb.

Hányféle rajzot tanulunk az idén? — Kétfélét: szabadkézi és mértani rajzot. Mit nevezünk szabadkézi rajznak? — Amit látás után, minden eszköz segítsége nélkül, csupán szabadkézzel rajzolunk meg. Mit nevezünk mértani rajznak? — Amikor rajzeszközök és szerkesztések segítségével rajzolunk meg egy ábrát. Melyik oldalára rajzolunk a rajzlapnak? Miért a szemcsés oldalára? Hogyan tesszük el a törölógumit? Szabad-e a ceruzát dobálni, földre ejteni? Hányféle vonalzótok van? Háromféle: fejes-, egyenlőszáru és egyenlőtlen száru háromszögű vonalzó.

Most pedig a rajzoláshoz fogunk!

A rajzeszközök kezelése.

Ez lesz tanításunk harmadik része, amelynek keretében a rajzeszközök kezelését és egy-két könnyebb szerkesztést is bemutatunk tanulóinknak.

Mit mondtunk az előbb, hogyan kell a fejesvonalzót a rajztömbre tenni? — Ugy, hogy a fejesvonalzó feje balra

essen. Tegyétek oda! Vigyázzatok, hogy a vonalzó feje a rajztömb oldalához jól odasimuljon. Most csusztassátok fel és le. Elég! Vegyétek elő a hármasszámú fekete írónokat! Hegyezzétek meg szépen. A ceruza bele, a grafit 5—8 mm hosszú legyen. Most a fejesvonalzót csusztassátok fel a rajztábla felső széléhez — a nagy táblán tábla-vonalzóval szemléltetem — és huzzatok mellette végig balról jobbra egy vonalat! A ceruzát ne nyomjátok erősen a papírra, mert mély nyomot hagy maga után, s az ilyen vonalat ki sem lehet többé törölni!

Végignézzük a huzott vonalakat és azt tapasztaljuk, hogy az osztály 80 százaléka erősen rányomta ceruzáját a papírra. Ezekkel addig próbáltatjuk, amíg egyenletes, puha vonalakat nem rajzolnak.

Igen ám, de nekünk függőleges vonalakra is szükségünk lesz, hogy huzzuk azokat? — A fejesvonalzó a helyén marad. Elővesszük a 45 fokos vonalzóunkat. A háromszög egyik befogóját — mutatom — úgy teszem a fejesvonalzóra, hogy az átfogó jobbra nézzen, — mutatom a nagy táblán, — most a balkezemmel mindkét vonalzót lefogom és a vonalzó függőlegesen eső befogója mellett alulról fölfelé meghuzom puhán a vonalat. Ezt is addig gyakoroljuk, amíg egyenletes függőleges vonalakat nem kapunk.

Hogyan huzunk 45 fokos ferde vonalakat? — A fejesvonalzó a helyén marad. Most a 45 fokos vonalzót úgy tesszük a fejesvonalzóra, hogy az átfogó a fejesvonalzón fekszen — a táblán szemléltetem — és a két befogó mellett huzott vonalak 45 fokosan ferdek lesznek.

Huzhatunk 60 és 30 fokos ferde vonalakat is. E vonalak rajzolását a 60 fokos vonalzóval végezzük. Ha 60 fokos vonalat akarunk kapni, akkor a 60 fokos vonalzó rövidebb befogóját tesszük a fejesvonalzóra és az átfogó mellett huzott vonalak 60 fokosak lesznek. Ha 30 fokosakat akarunk kapni, akkor a hosszabbik befogót tesszük a fejesvonalzóra és az átfogó mellett huzott vonalak lesznek a 30 fokos ferde vonalak. — Mindkét rajzot a táblán előrajzoló, a tanulók vonalzóit beigazítom, ha nem tartják jól.

Hogyan huzunk ferde vonalakra merőlegeset?

Huzzatok a rajzlapra egy tetszésszerűt ferde vonalat. Így ni — mutatom a táblán. — Az egyik háromszögű vonalzó átfogóját helyezétek pontosan a huzott vonal alá! Most elővesszük a másik háromszögű vonalzót és a derékszögű átfogója mellett vonalakat huzunk, ezek merőlegesek lesznek a ferde vonalra.

Mondjátok meg, mi a különbség a függőleges és a merőleges vonal között?

— A függőleges vonal csak a vízszintes vonalra áll merőlegesen; a merőleges vonal minden vonallal 90 fokos szöget zár be.

Begyakorlás. Néhány tanulóval a táblán szerkesztettek párhuzamos vízszintes vonalat, majd ezekre merőlegest, azután 45 fokos, 60 és 30 fokos ferde vonalakat szerkesztünk. Végül ferde vonalra húzunk merőleges egyenest.

M E S E D É L U T Á N

Legenda

Mostanában, a nagy háboru után, Krisztus urunk egy szép napon Szent Péterrel leszállott a földre s gyalogszerrel elindult, hogy majd szétnéz egy kicsit idejelen. Mentek, mentek, mende-géltek, de bizony egy álló napig semmiféle élő emberrel sem találkoztak és nem láttak mást, csak rombadőlt városokat, elpusztult falvakat, fehér csontokat, fekete üszkös gerendákat. Madarat sem láttak mást, csak: hollót. Estefelé aztán valami nagy város alá értek. Mikor már csak egy futamnyira voltak a nagy várostól, Krisztus Urunk megállott s azt mondta Szent Péternek.

— Eredj be, fiam, ebbe a nagy városba s tudakold meg, hogy befogadna-e engem valaki egy éjszakára?! Amíg te odajársz, addig én elüldögélek itt az utszéken, az erdő alatt.

Szent Péter hát elindult a városba. Amint a városi sorompóhoz ért, megszólította a vámszedőket:

— Befogadnák-e kendtek az Ur Jézus Krisztust egy éjszakára?!

A vámosok röhögtek s egy ragyásképzű így felelt a ne-vőkben:

— Talán bolond kend, hogy a vámszedők házában keres szállást? Hát nem tudja kend, hogy hivatalos épület, hivatalos épületben pedig a Jézus Krisztusnak semmi keresnivalója!

Szent Péter tovább ment. A vámon belül, a kertek alatt, egy parasztemberrel találkozott, aki üres kocsijával a piac-térről igyekezett hazafelé. Szent Péter megszólította:

— Atyafi, idevalósi kend?

— Az volnék! Itt a házam, földem nem messzire.

— Hát befogadná-e kend az Ur Jézus Krisztust egy éjtszakára?!

— Jó pénzért szívesen! — felelte a paraszt. — Jó pénzért magának az ördögnek is adok szállást!

Szent Péter felmordult:

— Hát miféle istentelen ember kend?

— Ugyan, ne izéljen az ur! — harsogta a paraszt. — Hiszen a Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen. Miért adnék hát én ingyen szállást neki?!

— Ugy? Hát kend a pogányok után indul?!

Az atyafi rá se hederített Szent Péterre, hanem megcsapkodta a lovait és elzörgött.

Szent Péter tovább ment. A város szélén szép, cifra, tornyos kastélyt látott egy nagy kert közepén s bement oda. Az inas ki akarta lökni, de a lármára előjött a háziur s így Szent Péter megkérdezhetette, hogy befogadná-e az Ur Jézust egy éjtszakára?

— Az én nyaralóm nem vendégfogadó! — szólt a háziur s haragosan hátrat fordított Szent Péternek, de aztán arra gondolt, hogy talán mégsem lesz jó ujdonsült milliárdos létére Jézus Krisztussal ilyen kurtán elbánni, — visszafordult hát még az ajtóból s azt mondta:

— Sok jótékony egyletnek ismerem az elnökét. Ha óhajtja, szívesen adok valamelyikhez ajánló-levelet.

Szent Péter nem kért semmiféle ajánlásból, hanem tovább ment. A külső városban egy munkásembert szólított meg:

— Befogadná-e az Ur Jézus Krisztust egy éjtszakára?

A munkásember így felelt:

— Ha rajtam állna, uram, bizonyára befogadnám, mert már látom, hogy az ő tanítása igaz s a legfőbb törvény s a leghatalmasabb csakugyan: a szeretet! De egymagam nem merek tenni semmit, mert azok, akik gyűlöletnek hirdetői, árulónak mondanának engemet!

Szent Péter tovább ment: a nagy utcán aztán megszólított egy polgárembert:

— Befogadná-e uram, az Ur Jézus Krisztust egy éjtszakára?

A polgár mintha egy kicsit megijedt volna, szinte dadogva felelt:

— Jaj, kérem, ne tessék tőlem ilyesmit kívánni! Olyan zavaros ma a világ, hogy legjobb, ha az ember nem vall színt!

Szent Péter tovább ment. A főutcán csak úgy találomra megállott egy fényes palota előtt és éppen azon töprenkedett, hogy bemenjen-e szerencsét próbálni vagy sem, mikor megnyílt a palota kapuja s annak gazdája kilépett az utcára. Szent Péter elébe állott s megkérdezte:

— Befogadná-e uram, az Ur Jézus Krisztust egy éjszakára?

A kis kövér emberke pislogott egy darabig s aztán így válaszolt:

— Persze, hogy befogadnám! Csak az a baj, hogy nem merem befogadni, mert tetszik tudni, én zsidó ember vagyok és már most ha befogadnám a Jézus Krisztust: a zsidók kigunyolnának, a keresztények meg kinevetnének!

Szent Péter tovább ment s a sétányon egy divatosan öltözött urhölgyet szólított meg, aki a kis leányával sétálgatott. Az urhölgy bájos mosollyal utasította el Szent Pétert:

— Nem, köszönöm, nem kérek olyan vendégből, aki a mezők liliomait emlegeti! Bizonyosan nagy prédikációt tartana nekem a divat ellen!

Szent Péter az urhölgy kis leányát is megkérdezte, hogy adna-e szállást a gyermekszobában az Ur Jézus Krisztusnak? A kisleány szeme felragyogott:

— Óh, nagyon szívesen! Hiszen a Jézuska ajándékot hoz bizonyosan!

És ha nem hozna ajándékokat? — kérdezte Szent Péter.

— Akkor bizony be sem ereszteném! — szólta a kisleány. — Hiszen a jó Jézuska ajándékkal jár s amelyik üres kézzel jön, az nem a jó Jézuska!

Szent Péter tovább ment, beállított a város legelőkelőbb szállójába s megkérdezte a portást:

— Befogadná-e az Ur Jézus Krisztust egy éjszakára?

— A világért sem! — így válaszolt a portás. — Hiszen a világbíró hatalmasságok fő-fő miniszterei, akik a békekötéseket csinálták és az országokat szétvagdoszták, itt vannak most nálunk s bizony ezek a nagy uraságok nem mernének a Jézus Krisztussal szembe kerülni!

Szent Péter tovább ment s tovább kérdezősködött, de bizony minden ember tudott valami okot mondani, ami miatt még egy éjszakára sem adhatok szállást Jézus Krisztusnak: az egyik embernek szűk volt a lakása, a másiknak ágyneműje nem volt, a harmadiknak már más vendége volt, szóval Szent Péter hiába szölongatta az embereket. A szálláskeresésnek hát az lett a vége, hogy az éjszaka szépen eltelt s megvirradt.

Szent Péter nagy busan visszaballagott oda, ahol Jézus Krisztus az este az erdő alatt leült az utszélre, de bizony az Ur Jézus már nem volt ott! Szent Péter megnézegette a lábnyomokat az ut porában, de Jézus sarujának a nyomát nem találta. — Bizonyosan visszament a mennyországba! — gondolta Szent Péter magában s felszállott ő is az égre.

A vámszedők, akik az ő hivatalos házuk ablakából kilétek az utra s az erdőre, csak azt látták, hogy ezen a reggelen az utszéli erdőről nem úgy szállott fel a köd, ahogy más-kor szokott felszállni, hanem valahogy máskép...

Bartók József.

Az árva legendája

Meghalt az édesanyja. A mostohája meg
Gyűlölettel tekint rá, szavát sem érti meg...
Ha elmereng a multon könnyfátyolos szeme:
Már vád a mostohának, — lázongás ellen!

Az új asszony a házat új dallal tölti be,
Azalatt szegény árva gondol a — régire.
Neki az ősi házban ez új kedv rut, ledér...
Neki itt csak a multak száz, szent emléke él.

A mostohának is van gyermeke, durva, vad,
Üti-veri az árvát, ennek minden szabad.
Az árvának panaszra, sirásra sincs joga,
Ostort emel rá érte a gonosz mostoha.

— Szegény kis árva titkon, ha az alkony leszáll:
Buját, baját elsimni a temetőbe jár.
Ott anyja sirján Isten csodát teszen vele:
Bübájos, édes álmod bocsát szívére le!

Bübájos, édes álmod, hittelteli csodát,
Hogy túl temetőn, síron, — minden halálon át:
Él, él az édesanyja, majd egyszer fölkel — és
Jaj lesz a mostohára ez a fölébredés!

Szabolcska Mihály.

Az Alcázar vértanúja

Alcázar-ról eddig csak azt tudtuk, hogy a spanyol polgárháború egyik legvéresebb és legembertelenebb harcainak színhelye, ahol a gyermekkoron még alig túl levő fiatal katonák, akiknek még a játékon és a sporton lehetne az eszük, harcoltak a vörös pokol elszabadult furiái ellen, de úgy, mint a legelszántabbak, a legvitézebbek, akikről csak tud a történelem, 70 rettenetes napon és éjszakán át. Tudtuk, hogy itt nők is harcoltak: ifjú menyasszonyok és hőslélekű anyák, mint ha csak Alcázarra lett volna bízva a nemzeti, a férfi- és női becsület minden megtámadott értéke s a keresztény Spanyolország védelme. Ezt tudtuk eddig Alcázarról csupán, de máris úgy emlegetjük, mint a szigetvári vagy egri hősokeket és hősnőket kell emlegetnie minden becsületes magyarnak.

Hetekig irtak róluk, beszéltek róluk mindenhol a világon, egyet azonban csak később tudtunk meg: azt, hogy Alcázar védőinek nagy része mélyen vallásos kongreganista

volt s annak vallották magukat.

Amikor végre hetvennapos ostrom után felszabadultak s megkérdezték tőlük, mi volt a legnagyobb élményük, alig feleltek s azt is úgy mondták, mint igazi hősökhöz illik. Így a város kormányzója, Cirujano, aki három fiával vett részt Alcázar védelmében, valamennyi fia megsebesült, az egyik ketszer is, így válaszolt: „Az Isten győzött itt és az ő szent Anyja, ők tudják azt is egyedül, amit nekünk kí kellett állanunk. Az ostrom első napjaiban mindenemet felajánlottam neki: családóm, becsületem, vagyonom. Istennek elég volt az utolsó. Szívesen adtam: hála Istennek, hogy odaadhattam. Ez maradt meg az egészből: ez a szakadozott ruha rajtam...”

Alcázar orvosa, dr. Marin ezt válaszolta: „Azt, hogy mi négy-ötnapos ostromra készültünk, nem sokan tudják... De ahogy az ostrom elnyulott, elfogyott a világítószerünk, ivóvizünk, semmi orvosszerünk s időnk nem volt a legelemibb egészségügyi intézkedések megtételére; s ott volt egy tömeg s egy nagy pincébe zárva asszonyok és gyermekek. Amit átéltem, az az Isten Anyjának 72 napos csodája volt. Tudom, hogy ezen sokan mosolyognak s azt mondják rám: vénasszony beszéd az ilyen. Mondják! De ha természetfeletti erőkben nem hisznek, akkor higgyék azt, hogy én voltam emberfeletti erők birtokában... mert a hetvenkét nap alatt nem fordult elő egyetlen megbetegedés és ragály sem a várban: minden különösebb orvosi intézkedés nélkül sem. Aki azonban hitetlenkedik, próbálja meg maga azt, amit mi kiálltunk. Ezt nem fogom elfelejteni égi Anyámnak”.

De ugyanígy beszélt valamennyi kiszabadult hőse az Alcázarnak. A legnagyobb hős azonban talán mégis a vár vitéz kapitánya volt. Mikor a vörösök közrefogták a várat s ostromolni kezdték azt, a város lakosságának alig volt annyi ideje, hogy a várba huzódhasson. Igen sokan kint rekedtek, akiket azután a kegyetlenkedők mind kivégeztek. Fogságukba került a hős kapitány egyetlen fia is. Apjától elszakítva, semmit sem tudtak egymásról. A gonosz ostromlók azonban az apai szeretetet akarták kihasználni arra, hogy általa kezükbe kerüljön a régen ostromolt vár, amelyet egy maroknyi elszánt, Istenét és hazáját forrón szerető ifju védelmezett.

A hiábavaló ostrom végre arra kényszerítette a vörösöket, hogy a parancsnoknak még életben hagyott fiát odaállították a telefon elé, hogy hívja fel a várban lévő édesapját s mondja meg neki, hogy amennyiben fel nem adja a várat a vörösöknek, azonnal kivégzik őt is. A fiúnak nem volt mit tennie, engedelmesskednie kellett a parancsnak. felhívta a várban lévő vitéz édesapját s megmondta a vörösök üzenetét majd ezt kiáltotta:

— Éljen Spanyolország!

Gondolható annak a hős édesapjának nagy-nagy lelki vívódása, amikor egyetlen fia életéről volt szó, akinek életét az ő egyetlen szava menthette csak meg. Ám a várvédők kapitánya megértve fia szavaiból, hogy vállalja e szent vértanúságot az igaz ügyért; utána mondta ő is egyetlen válaszul!

— A viszontlátásra fiam! Isten veled! Éljen Spanyolország!

Ez a hősök és vértaruk nyelve... A hősöké, akiknek élén ott állott Mocardo tábornok: a hős és kongreganista. Fiát vesztette el üzenetével, de hazáját, becsületét, hitét akarta megmenteni! S a fiu maga vállalta e vértanúságot!

A világháború vértanúja

Egyike volt a legegzenesebb, leggerincesebb, legforróbb szívű magyaroknak. Olvan tölgy, mely mélyen bocsátotta gyökereit a magyar földbe és koronáját büszkén mutatta a napnak, a fellegeknek és a villámoknak. És valóban villám sújtotta le a tölgyet. Kettétörött, elpusztult éppen akkor, amikor a hazának legnagyobb szüksége lett volna rá. Annak a vad örületnek első áldozata lett, mely 1918 október végén az „őszirózsás” forradalommal kezdődött és Magyarország teljes lealázásával és tönkretételével végződött. Orgyilkosok ölték meg a legnagyobb magyarok egyikét, mert utjukban állott, mert félték hatalmas egyéniségétől, megalkuvást nem tűrő határozottságától, bölcsességétől, akaraterejétől. Szelleme azonban örökké élni fog közöttünk és követni fogjuk példáját a hazánkért törhetetlen erővel és akarással végzendő munkálkodásunkban.

Tisza István gróf — mert róla szól ez elbeszélés — nemcsak nagy államférfiu, hanem kiváló katona is volt. Károly király 1917-ben nevezte ki ezredessé és ezredparancsnokká. A 2. honvédhuszárezred parancsnokságát vette át. Fölöttesei mindent elkövettek, hogy Tisza István ne kerüljön a harcolók közé, mivel tudták, hogy Magyarországnak nem szabad őt elvesztenie, ámde Tisza ezredes hajthatatlan maradt és kiment a csapathoz. Annak ellenére, hogy a király ezredparancsnokká nevezte ki, mégis a legelső lövészárokbba ment, hogy megfelelő harctéri tapasztalatokat és gyakorlatokat szerezzen.

Mint katona teljesen e hivatásának élt. Boldog volt, hogy személyesen, közvetlenül és mindennap érintkezhetett derék magyar huszáraival. Az első állásokat, sőt a tábori őrsők állásait is mindennap megsejmlélte és a legkisebb hiba sem kerülhetett el figyelmét. Minden alárendeltjének mintaképül szolgált a kötelesség hű teljesítésében és a hazafiasságban. Az ellenséges tüzéségi tüzet semmibe sem vette, s amikor társai figyelmeztették a veszedelemre, mosolyogva válaszolt egyik tisztársának:

— Te csak maradj, ha az a derék magyar huszár itt tud lenni, akkor az én életem sem kedvesebb az övénel és különben is, mint parancsnoknak, nekem kell a legjobb példát mutatnom.

Naponta legalább husz levelet írt huszárai érdekében, a csapat anyagi jólétéről a legbehatóbb módon gondoskodott. Ezredesi fizetését ezrede élelmezésének feljavítására adta, ő maga ellenben a legnagyobb igénytelenséggel vett részt az étkezéseknél. Amikor egyszer tisztjei, tekintettel gyenge egészségi állapotára, fehér kenyeret süttettek számára, Tisza hozzá sem nyúlt a kenyérhez.

Tisza István gróf a harctéren, katonái között is tökéletesen megállta helyét, s ott is a legnagyobb hazafiak és a legkiválóbb emberek egyike volt. Ezredének katonái — tisztok és legénység egyaránt — a legnagyobb kegyelettel őrzik emlékét.

Bár ő volt az egyetlen, aki a leghatározottabban ellenezte a háborút a király tanácsában, mégis szó nélkül tűrte, hogy a háboru okozta rengeteg szenvedésért őt okozzák országszerte. Ez okozta szomorú tradíciáját is. Amikor a háboru az ő leghatározottabb ellenzése dacára mégis megindult, ő volt az, aki nemzetét a legnagyobb kitartásra, a legnagyobb erőfeszítésre sarkalta, mert jól tudta, hogy a háboru elvesztése egyet jelent Magyarország feldarabolásával. Amikor azután lelketlen uszítók forradalomba kergették szegény hazánkat, ellene is több merénylet követte el. Barátai jól tudták, hogy élete milyen veszedelemben van, figyelmeztették s kérték Tiszát, hogy vonuljon el a közszerepléstől. De erre csak ezt felelte:

— Ahogy éltem, úgy fogok meghalni.

Azon a napon, amikor az „őszirózsás“ forradalom kitört, egyik szomszédjától is levelet kapott, amelyben az kérte, meneküljön vagy tegye meg a szükséges intézkedéseket. Erre Tisza István így felelt hozzátartozóinak:

— A szükséges intézkedéseket majd megteszik — az égre mutatott — ott...!

1918 október 31-én orgyilkosok golyóinak esett áldozatul. Gaztettük sikerült, de Tisza Istvánban csak az embert ölték meg, mert az ő nagy eszméi ezután is élni fognak. Kegyelettel nézzünk az Országháza tövében lévő szobrára s jusson eszünkbe, hogy sirján tul a nemzet elismerése csak azt kíséri, aki oly önzetlenül szolgálta hazáját, mint Tisza István.

A fenyőszál története

Fenyőfa volt. Utszéli büszke szálfá,
A nap ezüstlő port hintett reája.
Az égbe nézett ékes lomb-szemekkel.
Dacolt szélvésszel, zugó fergeteggel.

Fenyőfa volt. Kiálló, hosszú szálfá.
Egy ifju harcos arra ment s kívágta.
A szép sudárnak ágait letörte,
És zászlórudat készített belőle...

Azután vitte vad tusák során át. —
Remegtek, hogyha tiszta selymét látták,
Dicsőség, mámor járt a nyomdokába,
Sugárzó fényben tündökölt a szárnya.

És egyszer... egyszer vész, vihar dübörgőn
Ledönté s vele ott hever a földön
A szálfá vérző, csonka hordozója,
S a zászlórudból mankó lett azóta.

Mankó, amely támaszt nyújt olykoron,
Míg hű gazdája utcasarkokon
Koldulva nézte, hogy fut, hogy lohol
Az önző, lármás, rút embergomoly...

Az erdők dísze — óh, mily fájdalom —
Hányódott, nyűtt, mint dib-dáb, ócska lom,
Gyöngült, csak régi terhét bírta még:
A béna bajnok reszkető kezét.
Idő telt-múlt... Karácsony este lett.
A rokkant ázott-fázott, szenvedett.
Jéggé kövültek hűlt dermedt tagok —
Mit volt mit tenni? — gondolt egy nagyot:

A hősiesség bú érdemjelét:
A vastag mankót aprította szét,
Tüzet rakott s míg áradt melege,
A lángba bámult könnyező szeme...

Égett a fa... parázslón csillogott.
A kályha nyögve bűgött, mormogott,
S olyan riasztó, baljós hangja volt —
Dalolt a tűz... Vajjon miről dalolt!

Vályi Nagy Géza.

A béke vértanúi

A nagy hegyek örökzöld fenyőinek leveleit ezüstös ragyogással vonta be a felhők közül kibukkanó hold. Lent a hegy lábánál szerényen meghúzódó házikóban a mécses halványan pislogó fényénél tulipános bölcsőben kis gyermekét ringatja az édesanya. Fölébredt a kicsi, most hát dallal kell altatgatni. Halk, suttogó bölcsődal hallatszik, amittől a szunyókáló kis emberpalánta édesen elalszik. Nem így a másik, aki ott kuporog egy zsámolyon édesanyja mellett és tágranyitott szemeivel figyel az édesanyja ajkán elhangzó szavakat és ha abbahagyja, hízeglő cirógatással kéri: leli:

— Daloljon még, édesanyám!

De ez ijedten csitítja:

— Csitt, kicsi fiam, ne olyan hangosan!

— Miért, édesanyám? Hiszen elaludt már kis testvérkém?

— Igen, kisfiam. De tudod, hogy nekünk most csak halkan szabad beszélni, mert leselkednek minden szavunkra.

Azután lassan megered ajkán a szó, mesélni kezd kisfiának a piros csákós, aranyos-dolmányos magyar vitézekről, a magyar huszárokról, az édesapjáról, aki ott esett el vitézi harc után szülőföldjén, amikor a románok betörték Erdélybe...

— Édesanyám, ha megnövök, én is huszár leszek, magyar huszár!

— Jó, jó fiacskám, csak el ne mondd senkinek, hogy magyar huszár akarsz lenni...

— Magyar huszár! — mondta lelkesen a kis magyar fiucska.

— Igen igen, — szólt rá újból az édesanyja —, éppen ezt nem szabad most mondanod. Azt, hogy magyar huszár! Ez a föld itt magyar föld. S az emberek, a szomszédaink is mind magyarok. Magyarok voltak ősök is egytől-egyig. És most mégsem szabad azt mondani, hogy te magyar huszár akarsz lenni. Mert itt most, — kicsi fiam, — idegenek parancsolnak, akik nem magyarul beszélnek. Legelőször is azt parancsolták meg a magyaroknak, amikor szegény édesapád felment az égbe, hogy ne legyenek többé magyarok! Mert a föld azoké, akik rajta laknak, dolgoznak rajta! S ha ennek a földnek lakóit, munkát művelőit rá lehetne venni arra, hogy ne mondják többé magyarnak magukat, akkor a föld se lenne többé a miénk, magyar... hanem...

— Óláh! — vágta bele a kis fiu.

— Igen, fiam. Azért jár erre mostanában annyi szuronyos katona, csendőr, hogy senki ne merjen magyarul beszélni.

— Én magyar maradok azért is! És magyar huszár leszek! — erősködött tovább a kisfiu. — Meg akarom bosszulni édesapám halálát!

— Ugy adja a jó Isten... — mondta magábamélyedve az édesanya. — De azért mégsem szabad addig, amíg meg nem nősz, azt mondanod, hogy magyar huszár akarsz lenni!

Igy aludt el a kis magyar fiucska s álmában vágató paripán repült az ellenség felé...

Még másnap is büszke volt a gyönyörű álmra s elmeselte nemcsak édesanyjának, hanem kis barátainak is, akikkel együtt játszadozott.

A következő éjtszakán már egész sereg magyar gyermek azt álmodta, hogy magyar huszár lett.

Másnap még vidámabban ment a játék, természetesen már huszárosan lovagolva, csákósan s karddal a kezükben.

Egyszer csak egy mogorva, gonosz arcú, sötét szemű ember toppant eléjük.

— Mit óbégattok itt?! — förmedt rájuk.

A gyermekek egyszerre elhallgattak, de az idegen katona közejük lépett.

— Mit csináltatok itt?! — kérdezte ismét, de egyre haragosabban.

— Bácsi kérem, csak játszottunk, — felelte a kis fiucska.

— Mit játszottatok?! — kiáltotta haragosan a katona?

— Katonásdit, — mondta most már szepegve az egyik kisfiu.

— És milyen katonák voltatok, ebadta! — kérdezte a katona.

— Huszárok, magyar huszárok! — szaladt ki a száján az egyik gyermeknek.

Alig mondta ki, iszonyatos csattanás hangzott el. Az a sötét arcú idegen katona arcul csapta érte.

— No, most mondd még egyszer, hogy mi vagy?! — kiáltott a katona, kezét újra ütésre emelve.

A gyermekek ijedten szétszaladtak, de az igazi baj csak azután következett, amikor elvitték a kisfiu édesanyját a katonák s csak másnap reggel engedték haza nagy fenyegetések között, hogy ne merje többé ilyen dolgokra tanítani a fiát!

Mikor az édesanya hazaért, a messzi városból, ahová vitték, ott találta még mindig sirdogálva kis fiát, a szobában.

— Te még itt vagy?! Óh, Istenem, köszönöm, hogy Te vigyázol reánk, szegény magyarokra...

Takarodó

Ugy-e, ha néha fölrivall
az esti kürt az éjben
és zengve száll a tiszta dal,
mint egykor réges-régen:
hát fölfigyeltek rá ti is,
mert igaz ez az ének:
„Baka, baka, vidám baka...“
be' gyönyörű az élet!

Hol vagytok már ti cimborák,
kiszolgált vén sasok,
bundások, kölyök-regruták,
hahó, kurjantsatok!
Hisz vért pezsdít e harsogás,
hallom, hogy döngve léptek:
„Baka, baka, kemény baka...“
a szívem int felétek.

Ugy, ugy! Kivág az ifju láb,
hogy zug a föld, a kő,
s kitarja apró ablakát
a régi szerető.
A keszkenője sirva int,
hát zengjen most az ének:
„Baka, baka, hetyke baka...“
még ma piros az élet.

S míg egyre szól a trombita,
óh, messze, messze látok:
sapkánkon színes pántlika
és százszorszép virágok,
de szívünkön és ajkunkon
már vért buggyant az ének:
„Baka, baka, véres baka...“
hát bucsuzik az élet?

És látlak fekvé, cimborám,
az idegen fenyéren,
idegen pázsit bársonyán,
és messze erdőszélen.
Hallgass, hát kürt, némulj el kürt,
Minek már ez az ének?
„Baka, baka, vitéz baka...“
nincsenek már legények!

Vagy zendülj mégis trombita,
de halkan, szép gügyögve,
hangod talán elhangzik a
a sok távoli göröngyre.
Bugj ott fölöttük altatón
mélázó esti ének:
„Baka, baka, fáradt baka...“
be' sok szív porlad véled.

Most fölszárnnyal s „lefuj“ a dal
s kizeng az éjtszakába,
de bennem egyre cseng, rivall,
s nem némul mindhiába:
harsogj is hát rejtelmes kürt,
amíg a földön élek:
„Baka, baka, magyar baka...“
örök dicsőség néked!

Gyula diák.

Karácsonyi pásztorjáték

Szin: Birkakarám bejárata, mellette pásztorkunyhó. Este van, a karám előtt pásztortűz ég, a karámból birkabégetés hallatszik ki, a pásztortűz körül pásztorok ülnek és énekelnek:

Pásztorok: (Ének).

A juhásznak jól megy dolga,
Egyik dombról a másikra
Teregeti nyáját,
Fújja furulyáját,
Bú nélkül éli világát!

András: (Az ének után megigazgatja a tüzet és egy darabfát vet rá). Hej, pásztorok, ti nem tudom, hogy vagytok vele, de én úgy érzem, valami van a levegőben! Mintha a szél is valahogy jobb illatu volna, mint máskor! Mintha az egész teremtet világ valami nagy és öröndetes eseményre készülődne!

Demeter: Igaz biza, András testvér, már én is valami furcsa dolgot szimatolok a levegőben. Valami édességes, valami titokzatos dolgok eljövetele!

Jónás: Aminthogy igaz, hogy Jónásnak hínak és becsületes pásztorember vagyok, úgy igaz, hogy valami készül! Minden porcikám érzi, szinte ujjong belől!

Féleszü: (vigyorogva). Hehehe! Dehogy éreztek ti, hanem tudom én, mi a ti bajotok! Zabszem bujt a bőrötök alá! Hehehe!

Demeter: (bosszusan). Ej, te féleszü, ne szólj ahhoz, amihez nem értesz! Jobb lesz, ha a bográcsra ügyelsz, meg a tüzre!

Féleszü: Nono, te okos pulyka, Demeter! Ha féleszü is vagyok, azért még van egy kis eszem! Hehehe!

Öreg pásztor: Bizony, amit nem érez meg a féleszü, azt ti nagyon jól éreztétek meg! Nagy s öröndetes események készülnek! Csoda dolgokat beszélnek szerte Judeában és egész Zsidóországban! Azt beszélnek, hogy betelt az idő, amelyről a próféták prófétáltak s a Nagyisten megszánta az emberi nemzetet. Leküldi hozzánk Ő egy szent fiát, a Messiást!

Pásztorok: (Álmélkodva). A Messiást!? A Messiást?

Féleszü: (Bambán). Hihihihí! A Messiást, a Messiást! Hihihihí!

András: Azt beszélnek, hogy Dávid templomában a szent mécses három nap óta kétszeres lánggal ég és úgy lobog, hogy majd felgyújtja az egész templomot!

Demeter: Azt beszélnek, hogy Libanon cédrusai három

nap óta teljes virágjukban állanak s úgy illatoznak, amint még soha!

Jónás: Azt beszélnek, hogy a mi városunkban nemsokára csoda fog születni. Épp a mi városunkban, Betlehemben! Bizony, azt beszélnek, betlehemi pásztorok!

Féleszü! Hihhihi, betlehemi pásztorok! Itt van lá, már meg is történt a csoda! Elkészült a báránypaprikás! Itt a csoda, nesztek, egyétek! (Leteszi a tűzről a bográcsot).

Demeter: Ó, te szegény féleszü! Hát mindenek csak nevetni tudsz? De lássunk hozzá, mert ugyancsak megéheztem. (Körülülük a bográcsot és falatoznak).

Jónás: (A féleszühöz, tréfásan). No Jankó, eszed az nem sok van, de akármi legyen, ha tud még valaki Betlehem városában olyan báránypörköltet készíteni, mint te!

Mind: (Nevetve). Az már igaz! (Jóízűen falatoznak).

Peti: (Pásztorfiú; lelkendezve szalad ki a karából, ölén egy kis bárányt hoz). Demeter bátyám! Hé! pásztorok, csoda történt!

Mind: (Összevissza kiabálva). No mi az, mi történt?... Mi van veled?... Beszélj hát!... Micsoda csoda?...

Féleszü: Hihhihi! nahát, már ez a tökmag is belegabalyodott a csodában!

Peti: (Mutatja a bárányt). Idenézzenek kelmetek! Ebbe a minutumba született ez a tiszta fehér báránka, az én kedvencem!

András: (Közel megy egészen). Nagy Isten, hisz ennek szinarany a szarvacskájál!

Demeter: (Ugyanugy). Uristen, hisz ennek szinezüst a bundácskájál!

Jónás: (Ugyanugy). Nagy Isten, hisz ennek kristálykő a körmöcskéje.

Peti: (Ugyanugy). És nézzék, nézzék, gyémántkő a fogácskájál!

Féleszü: (Bambán). Hihhihihi! A csodajuhocská, a csodabáránka! Hihhihihi!

Öreg pásztor: (Ünnepélyesen). Látjátok, testvéreim, pásztorok, igaz, amit beszélnek szerte Judeában, hogy immár betelt az idő, amiről a próféták prófétáltak eleinknek. A csodáknak órái közték eljövénnek. Imádkozzunk, testvéreim, betlehemi pásztorok! (Letérdel s a többiek is utána).

Öreg pásztor: (Hangosan mondja, a többiek utánamormolják).

Ki próféták által szóltál, örök Isten,
Hozzád imádkozunk térdénállva itt lenn,
Hogy minket csodára méltónak ítéljél,
Szegény pásztoroknak szent jelet intéljél.

Köszönjük ezt Néked, szent és örök Isten,
Te parancsaidat teljesítjük híven,
Elvárjuk s követjük a Te rendelésed,
Amint azt szent jellel a lelkünkbe vésted,
Amen.

(A pásztorok továbbra is térdepelve maradnak, a szín lassan homályosodik, majd távoli zene szólal meg, egyre közeledik s már tisztán kivehető a „Mennyből az angyal” dala. A szín lassan ismét kivilágosodik és megjelennek az angyalok, zöld fényben. Elöl az „üzenethozó” angyal, a többi angyal mögött a kórus. Az „üzenethozó” elénekli először egyedül a „Mennyből az angyalt”, aztán a kórus, majd a térdeplő pásztorok felé integetve, lassan kihátrálnak a színpadról és az ének egyre távolabbról hallatszik. A színpadon a pásztorok néma csoportja marad csak, zöldes megvilágításban).

Öreg pásztor: (Mikor az ének egészen elhal, lassan fölemelkedik). Pásztorok, pásztorok, hallottátok, az angyal üzenetét? Hallottátok örvendetes szózatát? Megszületett a világ megváltója!

Mind (lassan fölemelkedve): Megszületett! Megszületett!

Öreg pásztor: Gyorsan hát, gyorsan, ne késlekedjünk, ne ámuldozzunk itt hiába, menjünk, siessünk, amint az angyal parancsolá, Betlehem városába, hogy lássuk és imádjuk Őt, a várva várt Krisztust, a világ Királyát!

András: És jászolban született, nem palotában!

Demeter: A világ Királya, jászolban!

Féleszü: Ó, hogy fázhat szegényke!

Öreg pásztor: Siessünk, siessünk!

Jónás: Vigyünk neki ajándékot is, ami szegénységünk-ből telik! Én juhturót viszek neki s egy kicsi gödölyét!

Peti: Én elviszem a csodabáránykát! Hadd játszadozzon véle!

András: Én fenyővizet viszek neki, hadd mossa azzal gyenge testecskéjét.

Jónás: Én meleg báránybőrt viszek neki, mert hideg az éjjel ma Betlehemben! (Egymás után mennek be a karámba és a pásztoroknyhóba és ajándékokkal megrakva jönnek elő s egymásután sietnek el. Utolsónak Féleszü jön).

Féleszü: No, ennek már fele se tréfa, ez már csakugyan csoda! Kedves kis Krisztuska, drága Megváltócska, csak meg ne vegye Őt ez a nagy hideg! Én ezt a kis cipőcskét viszem az ártatlankának! (Egy otromba nagy cipővel a hóna alatt, ő is a többiek után szalad. A szín elsötétedik).

(Mikor a színpad ismét világosodni kezd, az előbbi karám már a betlehemi istállót jelképezi. A szín félhomályos, csak

az istálló bejárata fölött, — a bejárat még be van csukva — fénylik egy csillag. A homályban a három király koronás alakja látszik és a napkeleti bölcseké, akik csodálkozva bámulják a ragyogó csillagot. A három király Gáspár, Menyhért és Boldizsár. Ajándékokkal megrakva közelednek az istálló felé, de igen lassan).

Gáspár: Ó, csodák csodája, nézzétek csak! Megállt a csillag!

Menyhért: Csakugyan, nem halad tovább, hogy mint eddig mutassa nekünk az utat!

Boldizsár: Bizony, a csillag megállott s ti, napkeleti bölcsek, és mi, három királyok, hosszú utunknak végére értünk, célhoz vezetett bennünket ez a ragyogó csillag! Boruljatok térdre és mondjátok utánam: Dicsértessék az örök Isten és az Ő egyszülött fia, Jézus Krisztus, a Világ megváltója!

Mind: (Letérdelnek). Dicsértessék az örök Isten és az Ő egyszülött fia, Jézus Krisztus, a világ Megváltója.

Gáspár: (Föláll). Nagy, messzi országok három királyai vagyunk, akik vágytunk látni a fényességet, a világ fényességét s Istenhez könyörögtünk, hogy mutassa meg nekünk ezt a fényességet. S akkor sugallatot hallottunk, amely azt mondta, induljunk el s meg fogjuk látni a Világ Fényességét! S mi, három királyok ekkor elindultunk.

Menyhért és Boldizsár: (Szintén felállnak). S mi három királyok ekkor elindultunk.

Gáspár: (Folytatva). S mentünk uttalan-utakon, amerre lelkünk sugallata vezette lábainkat. Mikor pedig este lett, feltűnt az égen ez a csodálatos csillag és haladt előttünk szakadatlanul, az utat mutatva. Isten lámpása, Isten utmutatója volt ez a csillag. S mi mentünk utána uttalan-utakon, szikrázó nap alatt, fuvó szél nyomán, hegyre föl, völgybe le s a csillag aztán már nem távozott fejünk felől sem éjjel, sem nappal.

Menyhért és Boldizsár: Sem éjjel, sem nappal!

Testünk megizzadt, ruhánk elfoszlott, cipőnk elronyollott, eleségünk is megfogyott, koronánk behorpadt, szemünk is meghomályosodott, hajunk megritkult, de lobogott bennünk a vágy, hogy megpillanthassuk a Világ Megváltóját, aki hogy eljön, megíövendöltetett. És mentünk csak tovább, uttalan utakon, szemünket az ég csillagra függesztve, tántoríthatatlanul, mentünk, mentünk és egy pillanatra sem pihentünk.

Menyhért és Boldizsár: Mentünk, mentünk s egy pillanatra sem pihentünk!

Gáspár: S hoztunk ajándékokat is. Birodalmunk legdrágább kincseit hoztuk el, hogy azzal hódoljunk annak, aki minden királyok királya, a Megváltónak s aki ime, ez istállóban született! Hoztunk aranvat, tömjént és mirrhát, bőségesen, hogy méltókép jelenhessünk meg szent színe előtt.

Menyhért és Boldizsár: Hogy méltókép jelenhesünk meg szent színe előtt!

Gáspár: S hogy gonosz emberekkel találkoztunk, akik meglátták kincseinket, azok ellenünk jöttek, hogy kiraboljanak bennünket. De látván felettünk a szent csillagot s annak viszfényét arcunkon, megfélemlettek és elfutottak!

Menyhért és Boldizsár: Megfélemlettek és elfutottak!

Gáspár: S hogy továbbmentünk, vadak jöttek ellenünk, fenekedve, éles fogakkal és éhes gyomorral, hogy felfaljanak bennünket, de a csillag csodája alól a vadak is elfutottak. A vadállatok is megszegyenültek előttünk!

Menyhért és Boldizsár: A vadállatok is megszegyenültek előttünk!

Gáspár: S dacolva minden akadállyal, éhezve, fázva, de soha el nem csüggedve jöttünk, sietve siettünk a lobogó csillag után, a fény után, a Fények Fénye felé, akit látni szomjuhoztunk.

Menyhért és Boldizsár: Akit látni szomjuhoztunk!

Gáspár: (A csillagra mutat). És ime, most megállt a csillag. És nem fényes palota fölött, nem királyi lak fölött állt meg, hanem rozszant istálló fölött. Ime, egy istálló elé érkezünk, ime egy istállóban született meg a Világ Megváltója!

Menyhért és Boldizsár: Ime, egy rozszant istállóban!...

Gáspár: Ó, drága Krisztus, édességes! Ő, a legmagasztosabb, így megalázta magát! Jöj e helyre ember és tanulj! Lásd rozszant jászolban a Világ Urát!

Egyik napkeleti bölcs: Ime, én napkeleti bölcs vagyok, s kerestem a bölcsesség legnagyobb fokát, s csak most tudom, mi az igazi bölcsesség. Az igazi bölcsesség az alázatosság!

Mind: Imádjuk a Világ Megváltóját, aki érettünk, hű emberekért így megalázta magát!

Pásztorok: (Most érkeznek ide s megdöbbenve állnak meg, amint megpillantják az istálló felett ragyogó csillagot).

Öreg pásztor: Pásztorok, nézzétek, igaz az angyali szózat, amelyet saját fülünkkel hallottunk! Igaz, igaz! Megszületett a Megváltó!

Mind: (Hatalmas erejű kórus). Megszületett a Megváltó!

András: Jó, hogy siettünk, hogy futva futottunk!

Jónás: Hogy ajándékainkat is elhoztuk!

Demeter: Hogy szívünk szeretetét is elhoztuk!

Mind: Hogy imádságainkat is elhoztuk!

Féleszü: Hogy ezt a cipőcskét is elhoztam!

Emberok: (Jönnek, ajándékokkal és fenyőgalyakkal megrakodva).

I. ember: Hallottuk, hogy megszületett Betlehemben a Világ Megváltója, elindultunk hát mi is, hogy láthassuk s hódoljunk Neki. Mondjátok jó emberek, jó emberek, jó helyen járunk?

Gáspár: Nézzétek ama csillagot!

I. ember: Hála Neked, Istenem, hogy idevezéreltél bennünket, hogy mi is megláthassuk Őt, a Messiást, kinek eljöveteletét annyira vártuk.

II. ember: Gyerünk, menjünk be hozzá és imádjuk Őt!

III. ember: Siessünk és diszítsuk fel a szentelt jászolt! Siessünk.

IV. ember: Ékesítsük fel illatos fenyőágakkal a szentelt jászolt!

Mind: Siessünk Hozzá és imádjuk Őt!

(Az istálló ajtaja ekkor kitárul és ragyogó fényesség árad ki a szinpadra. Láthatóvá válik a jászol, benne Szűz Mária, a Gyermekekkel. Az ajtóban angyal áll s a jászol mellett is angyalok).

Angyal: Emberek, boruljatok le és imádkozzatok! Az Atya végtelen kegye elküldte néktek a Fiut, Ő egy szent Fiát, hogy megváltsa a ti szörnyű bűneitektől a földet! Jöjjetek s imádjátok Őt!

Mind: (Leborulnak és éneklik):

Fenyőgallyas kis Jézuska,
Lelkem drága gyöngye,
A szeretet fehér szárnyán
Jőjj, siess a földre!

A gyűlölet sötét pokla
Borult a világra,
Az emberek vadállatként
Rontanak egymásra.

Fenyőgallyas kis Jézuska,
Lelkem drága gyöngye,
A szeretet fehér szárnyán
Jőjj, siess a földre!

Függöny.

Szerkesztői üzenetek

Kérjük igen t. előfizetőinket, hogy címváltozás esetén az új címmel a régi címet is közölni szíveskedjenek.

ELŐFIZETŐINKHEZ! Tisztelettel kérjük mindazon Előfizetőinket, akiknek előfizetése lejárt, szíveskedjenek azt felhívás nélkül befizetni, hogy ezután is megmaradhassunk azon az uton, amelyen megindultunk: a magyar tanító munkájának önzetlen támogatásáért való munkásságunkban.

Z. M. Szombathely. Minden tanító írásait szívesen látjuk s ha alkalmas és időszerű, szívesen adunk neki helyet hasábjainkon. Lapunk a magyar nevelők lapja, természetes, hogy szívesen látott munkatársunk mindenki, aki átérzi munkánk igazi célját. Üdvözöljük.

K. S. Győr. Népművelési előadásainkat felhasználhatja, olyan dolgok ma ezek, amik legjobban érdeklik az embereket. Népművelési előadássorozatunk is van, a kiadóhivatal potom áron szállítja. Üdvözlettel!

A Gyakorlati Pedagógia
minden évben 10-szer jelenik meg

MEGJELENT

az Időszerű Népművelési Előadás-sorozat, amely minden népművelőnek nélkülözhetetlen.

Ára 4 pengő 80 fillér.

Gyakorlati Pedagógia
előfizetési ára egy évre
6.- pengő.

Az előfizetési díjat kizárólag a kiadóhivatal címére, Szeged, Kálvária-utca 5. szám alá kérjük küldeni.

A Magyar-medence földrajza

(Tájegységekben)

című mű, amely egyedülálló a szakirodalomban, mivel nemcsak az egész Magyarország részletes és tájegységenként való ismertetését adja, hanem mert az egyes tájegységek leírásánál soraveszi azok domborzati-, időjárási- (éghajlati), vízrajzi-, növény-, állat- és ásványvilágának, gazdasági életének (őstermelés, ipar, kereskedelem, forgalom, közlekedés), települési- (építkezési, néprajzi) viszonyait, lakosságát és közgazdasági jellegzetességeit is felöleli. Hasznos példákat ad az ismeretek alkalmazására s az egész feldolgozást a legújabb földrajz-tanítási módszeres eljárásában — térkép-vázlatok, rajzok, a legegyszerűbb grafikus ábrázolások, a tanulók öntevékenységének felhasználása, homokasztal stb. — mutatjuk be.

Ez a mű több mint vezérkönyv, mert nem köti meg a tanító kezét, hanem a példák és felhasználható alkalmazások egész sorát mutatja be, amelyből mindenki azt választhatja, amit egyéniségének, a tanulók értelmi fokának és a környezetnek legmegfelelőbbnek talál.

Ára előfizetőinknek 3.— pengő (portó 20 fillér), bolti ára 6.— pengő.

Minden előfizetőnk

az alant felsorolt könyveket mélyen leszállított árban kapja:	
BESZÉD- ÉS ÉRTELEMGYAKORLATI MINTATANÍTÁSOK	
tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal	P 1.50
EGÉSZSÉGTANI MINTATANÍTÁSOK (50 mintatanítás)	P 1.10
MAGYAR MEDENCE	P 1.—
NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSSOROZAT I., II., III. (170 előadásra.) 536 oldal. A három kötet csak	P 3.20
ELŐSZÖR IGAZSÁG, AZUTÁN BÉKE, 340 oldal	P 1.50
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE I. rész: Ósidőktől a mohácsi vészig	P 4.—
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE II. rész: Mohácsi véstől napjainkig. (A két kötet 800 oldal, térképekkel és grafikonokkal)	P 4.—

Hárombeosztású elemi Iskolai Értesítő

100 darabonként 12.— pengő.

100 darabon aluli rendelésnél a portót felszámítjuk.